

LJUBLJANA, dne 15. septembra 1907.

POPOTNIK

▷ Pedagoški in znanstven list. ◁

Letnik XXVIII.

Štev. 9.

VSEBINA:

1. Fr. Fink: Še enkrat „osebna pola“	257
2. Ivan Kelc: Važnost in negovanje telesne vzgoje šolske mladine	259
3. I. B.: Odlomek iz nedognane znanosti	264
4. Miro Šijanec: Triandrus (Dalje)	265
5. Eliza Kukovec: Nazorni uk — propedeutika realij (Konec)	282
6. Književno poročilo	285
7. Razgled: Listek 286 — Pedagoški paberki 287 — Kronika	288

Last in založba

„Zaveze avstr. jugoslovanskih učiteljskih društev“.

Izdajatelj in za uredništvo odgovoren: Anton Sterlekar.

„Učiteljska tiskarna“

last „Učiteljskega tiskovnega društva“,
registr. zadruga z omejenim jamstvom

v Ljubljani, Gradišče št. 4

priporoča slavnim krajnim šol. svetom,
šolskim vodstvom in učiteljstvu

uradne tiskovine
iz svoje zaloge.

Ceniki se pošiljajo na zahtevo zastonj. Ÿ Po-
strežba točna. Ÿ Tudi vse tiskovine za župan-
stva ima tiskarna po zmernih cenah v zalogi.

Tiskarna sprejema vsa v tiskarsko stroko spadajoča
dela ter jih izvršuje okusno in po solidnih cenah.

Izvrševanje tiskovin v enobarvnem in večbarv-
nem tisku. Ÿ Tiskanje muzikalij in časopisov.

LITOGRAFIJA.

Telefon št. 118. Ÿ Poštna hranilnica št. 76.307.

Še enkrat „osebna pola“.

Spisal *Fr. Fink.*

V zadnji (osmi) številki „Popotnika“ razpravlja g. A. Pesek, kako se naj rabi zapisnik iz šolarske knjižnice izposojenih knjig kot „osebna pola“. Poglejmo si še drug način uporabe te „osebne pole“.

Začetkom šolskega leta prinese vsak učenec polo papirja in nariše sledečo razpredelnico:

Ime				
Naslov izposojene knjige	Pisatelj	Kdaj izposodil	Kdaj vrnil	Opomba

Kadar učenec dobi iz šolarske knjižnice knjigo, izpolni prve tri rubrike. Učenec torej sam napiše naslov knjige in ime pisatelja. To mu ostane v spominu tem bolj, ker mora polo vsakokrat v šolo prinesiti in si jo tako večkrat ogleda. Učenec položi temelj poznejšim kratkim slovstvenim črticam, katere bo slišal v šoli; učitelj se bo pa moral pri pouku tudi ozirati na to znanje. Če n. pr. otroci berejo v čitanki ime J. Stritar, so primerna vprašanja: Kdaj ste že čitali to ime? Kje? (V čitanki; v knjigi iz šolarske knjižnice.) Katere knjige imamo v šolarski knjižnici, ki jih je napisal J. Stritar? i. t. d.

Kadar učenec knjigo vrne, izpolni še četrto in peto rubriko. Kaj pa napiše v peto rubriko?

Pri svojih učencih se zadovoljujem s stavki: Vsebina knjige mi je zelo ugajala. Vsebina knjige mi je ugajala. Vsebina knjige mi ni ugajala. Kaj dosežem s tem?

Opomba učencev da povod razgovoru. Vsebina knjige mu je ugajala. Zakaj? Kaj najbolj? Otrok pripoveduje. Učitelj spozna osebnost svojih učencev in „osebna pola“ dobi marsikateri dodatek.

Drugemu otroku vsebina dočitane knjige ni bila po volji. Učitelj si lahko misli:

1. Otrok knjige ni čital.
2. Ne razume vsebine.
3. Vsebina sama ob sebi učencu ne prija.

Prvo točko pojasni razgovor. Nekaj vprašanj po vsebini in učitelj ve, pri čem da je. Le vprašanja se izogibajmo: Kaj se učiš iz knjige? Ni potrebno, da bi se učenec takoj zavedel nauka. Ako se mu je knjiga dopadla, se bo itak večkrat spomnil vsebine, premotrival osebe in njih dejanje ter se v danem slučaju ravnal po dejanju oseb. To je več vredno, kakor „izmečkanje“ nauka. Še več! Učenec potem drugih knjig ne čita z veseljem, ker ve, da mora poznati vsebino in tudi razmišljati o njej. Tako šolarji ne bodo imeli nikoli pravega veselja do čitanja.

Dostikrat se otroku knjiga ne priljubi, ker vsebina ni prikladna njegovemu razumu. Učitelj bo takšno knjigo pridržal in jo izposojeval le učencem zadnjih šolskih let.

Pripeti se tudi, da učenec večje število besed ne razume ter mu vsled tega mine veselje do prebiranja dotične knjige. Za takšne prilike se uvede „Slovarček“. Vsak učenec ima zvezek, v katerega vpiše neznane mu besede. Pred začetkom pouka ali med odmorom je toliko časa, razjasniti pri čitanju izposojenih knjig zabeležene besede. Tolmačenje je treba v zvezku pripisati. „Slovarček“ se rabi sploh pri pouku n. pr. pri čitanju. Otroci si bogate besedni zaklad. Ako šolarju neznano besedo le enkrat pojasniš, mu nauk ne bo ostal dolgo v spominu. Pogled v „Slovarček“ in pomagano mu je. Ta zvezek zahtevajmo vsaj toliko časa, dokler nimamo učencem tiskanih „Slovarčkov“ dati v roke.

Oglejmo še tretji slučaj. Učencu vsebina knjige sama ob sebi ni po volji. Kaj je učitelju storiti? Ako večina učencev isto knjigo odkloni, ni primerna za mladino. Ne izposojuje se več. Pri morebitni dopolnitvi šolske knjižnice bo učitelj vedel, katerih knjig ne kaže omisliti.

Toliko o uporabi in koristi opisane „osebne pole“.

Zapisnik iz šolske knjižnice izposojenih knjig ostane neizpremenjen. V rubriko „Podpis“ napiše učna oseba, katera knjigo izposodi, svoje ime. Saj velja že dolgo časa načelo, da izposojuje vsak razredni učitelj sam v svojem razredu učencem knjige. Le on pozna osebnost svojih učencev in zategadelj lahko izbere za vsakega primerno čtivo.

V katerem šolskem letu pa naj začenjamo izposojevati otrokom knjige? Najbolje je, da se to stori, kakor hitro so učenci nekoliko premagali težave

mehaničnega čitanja. Na tej stopnji navdaja otroka ponos, da zna brati in išče priliko, svoje znanje uporabiti. Čita vse, kar mu pride v roke. Sedaj je čas, učencu ponuditi primerne čtiva. Knjige se mu bodo priljubile in čital bo vedno rad. Opomniti pa moramo, da je osobito pri teh začetnikih treba previdnosti pri izbiranju čtiva.

Rubriko „Opomba“ porabimo za klasifikacijo v smislu g. Peska. Nasvet g. pisatelja je gotovo dober in vreden uvaževanja.

Važnost in negovanje telesne vzgoje šolske mladine.

(Konferenčni referat.)

Spisal: *Ivan Kelc.*

Kako velike važnosti je telesna vzgoja mladine, spoznali so že starodavni narodi, bodisi že, da so telo mladine pustili krepiti v to, da je država dobila jakih bojevnikov, bodisi radi tega, da jim je telo zraslo krasno razvito in gibčno za navadno domače razveseljevanje mogočnikov in v dosego zmage pri javnih igrah na veliko čast in ponos naroda, iz katerega je izšel zmagovalec. Zgodovina nas uči, kako strogo so hrabri Špartanci negovali telesno vzgojo, a lep zgled so nam v tem, ker so negovali telesno vzgojo tudi pri ženski mladini; radostnim spominom se navdajamo, ako pomislimo na harmonično vzgojo duše in telesa pri slavnih Atencih in drugih Grkih. Stari Rimljani, bivši gospodarji sveta, so ostali mogočni, dokler so se pri vzgoji mladine držali izreka: *Mens sana in corpore sano*.

Kako velike važnosti je telesna vzgoja ne samo za posameznika, nego za ves narod, za vso državo, nas uči zgodovina.

Ravno zgodovina bi nam morala biti prav vzorna učiteljica v tem, da bi tako posameznik, kakor vsi na vzgojo mladine vpliv imajoči činitelji do jedra izprevidili, kako eminentne važnosti je primerna, pravočasno vršivša se telesna vzgoja mladine vobče, šolske mladine pa še posebe. S primerno in pravočasno telesno vzgojo, se ne krepí le telo, da postane popolno, v vsakem

obziru lepo zraščeno, stasito, gibčno, da se more v vseh slučajih ugodno in lepo kretati, ter da se zamore pravočasno ogniti vsaki preteči se neugodnosti in nevarnosti. S pravilnim krepljenjem telesa jačijo se tudi duševne sile kakor: hrabrost, samostojnost, dostojnost, ljubeznjivost, tovarištvo, rado-voljna pomoč bližnjikom v potrebah in sili, ter samozaveš, a brez vsega osebnega napuha in ošabnosti ter častilakomnosti. Pravilno telesno vzgojen človek ne pozna strahopetnosti, klečeplastva, lizunstva, licemerstva, škodo-željnosti in lažnjivosti, nego vedno je odkritosrčen, značajan in mož na svojem mestu, ki odkritosrčno ljubi pravo svobodo, želeč jo v polni meri vsakemu drugemu. Pri pravilni vsestranski vzgoji telesnih moči se človek ojači v krotanju telesnih poželenj, vadi in privadi se samozatajevanju, da ne postane lenuh, pohotnež in izvržek človeštva; ljubi delo, zmernost in redno življenje ter tako pomaga ne samo h krepkemu in zdravemu razvoju svo-jega lastnega telesa, nego tudi njegov zarod postane lahko istotako krepk, čil in zdrav ne samo telesno, nego tudi duševno, kakor je on. Telesno krepko razvit človek živi naravno in npravno; ne poslužuje se ničesar umetnega in izmišljenega, kar mu utegne krajšati življenje ali slabiti njegovo zdravje. Tak človek ne postane nezadovoljnež, upornik, nehvaležnež; rad se klanja modrim ukazom in postavam ter spoštuje vsakega spoštovanja vrednega človeka.

Kar smo tukaj rekli o posameznikih, velja v ravno isti meri o celo-kupnosti, ki obstoji iz posameznikov; kajti čim krepkejši in vrlejši v vsakem obziru so posamezniki, tem jačja je celota. Baš raditega je telesna odgoja mladine največje važnosti, kajti le v zdravem, krepkem in popolnoma naravno razvitem telesu biva zdrava in jaka duša.

Uvaževaje vse to, treba nam je prav resno premišljevati in preudariti, kako nam bode mogoče dovesti nam v vzgojo izročeno mladež do take, torej tudi duševne popolnosti. Skrbeti nam bode v največi meri za to, da vzgo-jimo v popolnoma lepem soglasju vse telesne in duševne moči, da dovedemo tako mladino vsestransko do one vzvišene popolnosti, po kateri ima z vsemi močmi stremiti vsak v blagém pomenu naobražen človek, vedno se držeč izreka, da le v zdravem telesu biva tudi zdrava duša.

Ako natančneje premislimo, kako se je vršila dosedajšnja vzgoja šolske mladine, moramo resnično obžalovaje pripoznati, da se je to godilo pre-enostranski. Moderni psihologi, zdravniki in (ne v najzadnji vrsti) pedagogi so spoznali, da ima telo ravno isto pravico do eksistence, do pametnega in pravilnega negovanja in vsestranskega razvoja vseh njegovih moči, kakor duša. Radi tega se je začelo v novejšem času tudi živahneje gibanje za razvoj telesnih sil, kakor se je to vršilo do sedaj.

Predolgo časa so se v šoli zanemarjale telesne vaje, kar je imelo marsikatero zle posledice ne le glede telesnega, nego tudi duševnega raz-voja. V novejšem času se je v tem obziru obrnilo že mnogo na bolje, a

vendar ne tako, kakor bi to moralo biti, ker ni samo dovolj, da so šolski prostori v higijeničnem obziru postali sedaj že mnogo pripravnejši, nego je to bilo še pred kratkim; tudi še ni vse storjeno, ako se šolski prostori prezračujejo in snažijo pravočasno, da se varuje vid vsled dovoljne razsvetljave in ker so knjige tiskane s primerno velikimi črkami. Še mnogo premalo je skrbjeno za zdravje otrok in za krepljenje njihovega telesa, ako se v šolskih knjigah nahaja marsikateri poučni sestavek o krepljenju telesa; ako se pazi na pravilno sedenje otrok, k čemur so večinoma uvedene primerne šolske klopi; ne zadostuje, da se otroci vadijo gibati tudi v mrazu, da obtok krvi ne zastaja, da ne smejo stati v mrazu, ne vroči piti mrzle vode, sploh ne prehajati s prevelike vročine v prehud mraz, da se ne prehlade itd., nego pomisliti se mora, da z navedenim še nikakor ni dokončana odreja vsega otročjega organizma in da je k temu marsikaj, in sicer zelo važnega še potrebno. Potrebno je, da se odvrča z ozirom na pravilen, naraven razvitek rastočih otrok še marsikatera nevarnost izvirajoča celo iz šolskega pouka. Ako se hoče doseči vsestranski, harmoničen razvoj, mora se pri telesni vzgoji šolske mladine ozirati na sledeče:

1. na povzdigo telesnega odpora mladostnega telesa po primernih telesnih vajah;
2. na odvrčanje vzrokov, ki bi utegnili škodovati telesnemu zdravju;
3. na vedni strokovni pregled vseh sanitarnih naprav v šolstvu; sploh:
4. na to, kolike važnosti je krepko razvit organizem ne samo za posameznika, nego tudi za državo, vobče za vso človeško družbo.

Ker vsaka duševna delavnost odgovarja fiziologičnemu dejanju v možganih, bodo duševni napori vedno vplivali tudi na telo. Ako to medsebojno vplivanje, oziroma delavnostna vez med duhom in telesom ni dalje časa v pravem soglasju, je motena delavnost posameznih telesnih organov in pravilen telesni razvoj je nemogoč. Da bi se preprečilo zaostajanje telesnega razvitka, mora se paziti vselej na to, da se ne razvijajo samo duševne zmožnosti, nego, da se z vso močjo ozira tudi na razvitek telesnih sil pri odgoji šolske mladine. Ozirati se ima torej pri vzgoji mladine na to, da nastopijo ugodne razmere, vsled katerih je mogoč vsestranski harmonični razvoj vseh duševnih, pa tudi telesnih sil.

Zdravje in krepljenje razvijajočega se telesa je odvisno od cele vrste fiziologičnih napotij v organizmu, kakor tudi od razvoja posamičnih organskih delov. Velikega pomena je tedaj, da delujejo posamezni organi razvijajočega se telesa — posebno srca in pljuč — brez vseh ovir, da se lahko vrši menjava redilnih snovi in njih cirkulacija v celem organizmu in da morejo vse v telesu nerabljive, ali celo škodljive tvarine se pravočasno izločiti. Ako menjava redilnih in izločitev nerabljivih snovi ni pravilno omogočena, nego ovirana, vplivalo bodè to slabo ne samo na razvoj telesa, nego

tudi na razvoj duše. Naravna posledica tega je, da otroci postanejo duševno in telesno leni; ne veseli jih ničesar, ne delo, ne učenje, ne igra, ne jed itd. Da se temu odpomore, je treba, da se vpliva kolikor največ mogoče na krepko delovanje srca in pljuč ter da se krepí z raznimi telesnimi vajami kolikor največ mogoče telesnih udov obenem. Najbolje se to doseže s plavanjem, tekanjem, skakanjem, plezanjem itd. K tem nas navaja že otroška narava sama s svojim kretanjem, dejanjem in nehanjem od zibeli do končnega razvitka telesnega organizma. Treba je le te naravne pojave v krepljenje telesnih in tedaj tudi duševnih moči pravočasno in modro uporabljati. Obenem je pa vendar dolžnost učiteljeva paziti vedno na to, da se ne spremeni otrokova živahnost v razposajenost ali celo v podivjanost, nego da se otrok giblje vedno v pravih mejah ter nikoli ne prekorači v svojem življenju po božjih in človeških postavah določene, za medsebojno ugodno življenje potrebne mere. Dolžnost učiteljeva je torej otroka nadzorovati pri njegovem dejanju in nehanju tudi zunaj šole, bodisi na ulici, cesti, v cerkvi ali doma, bodisi neposredno ali tudi posredno. Le ako se popolnoma in vsestransko spozna individualnost vsakega učenca posebe, še le bo vzornemu učitelju omogočeno s primernimi sredstvi vplivati pravočasno na vsestranski in ugodni razvoj učenčevih telesnih, kakor tudi duševnih sil; vedno pa mora učitelj zelo paziti na to, da njegova strogost pri nadzorovanju otrok nikoli ne prekorači postavnih mej. Da se učenci med šolskim poukom ne utrudijo, naj se jim nudi pravočasno prilika k razvedrilu, kar se zgodi s primernim menjavanjem predmetov: s petjem, telovadbo, z igro na prostem med poučnim odmorom itd.

Ne kratimo otrokom tudi tiste $\frac{1}{4}$ ure pred šolskim poukom v njihovo razvedrilo, nedolžno medsebojno kramljanje, pripovedovanje o tem in onem. Koliko otročjih želja in hrepenenj se uteši in uresniči v tem času, ve le samo tisti, ki je sam doživel kaj enakega. Ves otroški organizem pride vsled tega v ugoden položaj in ugodna razpoloženost otrokova zopet vpliva močno na ves njegov telesni in duševni razvitek. Kakor znano, ni treba k povoljnemu razvitku telesnih moči samo hrane, pijače, primerne obleke, toplote itd. nego potrebno je tudi bivanje v zdravem, svežem zraku, iz katerega se dobiva za človeško življenje potrebnega kislica. Čim večja je skupna delavnost vseh telesnih organov, tem več se po dihanju uvede v organizem kislica; odprava porabljenih — nerabljivih — in celo strupenih snovi postane intenzivnejša, rast in razvoj vseh udov postaneta hitrejša in močnejša ter vsled tega ves organizem odpornejši raznim, celo nalezljivim boleznim. Čuvati se obenem mora, da se z globokim dihanjem in vsed tega hitrejšim vtripanjem srca neprimerno hitro ne povečajo srce in pljuča in v razmerju proti drugim telesnim udom ne zrastejo prevelika, kar nas ima navajati pri vseh telesnih vajah k temu, da se razvijajo popolnoma naravno in harmonično vsi telesni udje obenem.

Dokazano je po zdravnikih, da se v šolski dobi vsi udje otroškega telesa neprimerno hitro raztegnejo in razvijajo v razmeri proti prsnemu ogrodju, kar ima učitelja zopet navajati k temu, da se mora pri telesnih vajah ozirati na primerno rast ogrodja, da dobijo srce in pljuča dovolj prostora za razvitek v razmerju proti drugim telesnim udom.

Naj pa nikdo ne misli, da do sedaj navedeno velja samo za dečke, kot morebitne bodoče bojvnike itd., nego to velja v ravno isti, ako še ne v večji meri, tudi za dekleta. Primerna rast vseh telesnih udov pri deklicah nas navdaja obenem z veselo nado, da bodo pozneje kot matere rodile čvrste otroke, ki že na svet prineso pogoj bodočega vsestranskega krepkega razvitka.

Tudi v etičnem oziru so primerne telesne vaje za mladino velike važnosti. Le opazujmo neokretnega gorjanca pri njegovem dejanju in nehanju! Kako okoren in neroden je pri vseh svojih kretnjah v primeri z izurjenim telovadcem, čegar kretnje so navadno ponosite, gibčne in prikupljive; takoj na zrasti teles in posameznih udov bomo sprevideli, kolik razloček je med obema!

Koliko duševnih vrlin se pa vzbudi in okrepi pri pametno urejenih telesnih vajah, skoraj ni mogoče navesti in dovolj je, ako vsled navedenih vaj pri mladini vzbudimo in okrepimo močatost, odločnost, hrabrost, samostalnost, odkritosrčnost, jekleno značajnost, in obenem pa popolnoma zatremo strahopetnost, lizunstvo, malomarnost in predvsem lenobo, — vseh grdob grdobo! Sploh trdijo vsi pravi pedagogi, da se s pravilno telovadbo in igrami razvije pri mladini zadružnost ter vsled tega spoštovanje in ljubezen do bližnjega, vztrajnost pri vseh dejanjih itd. ter zatira duševna zaspanost, prezgodnji spolni razvitek v nenravnem smislu; prežene se mlačnost in topost, prevzetnost in samovolja, krepi se pazljivost in hitra razsodnost. Posameznik se vdaja interesom celote ter sploh vzbuja ljubeznjiv, tovariški duh.

Razumljivo je, da je v dosego dosedaj navedenega pri telesni in duševni vzgoji mladine treba celega moža, učitelja-vzgojitelja, ki ima srce na pravem mestu, dovolj naobraženosti tudi za primerno telesno odgojo otrok in ki vedno dobro uvažuje izrek, ki pravi, da le v zdravem telesu biva zdrava duša.

Neizogibno je tudi potrebno, da se povsod nastavijo za šole zdravniki, ki vestno izvršujejo jim odmerjeni posel.

Pri vsem našem vzgojnem poslu pa se držimo pravih navodil, kakor bi nam jih najvišji sodnik začrtal v dnu srca, rekši, da pojdemo pogumno, a previdno na delo!

Odlomek iz nedognane znanosti.

Priobčil J. B.

Površino geometrijskih teles (kocke, prizme, piramide itd.) izračunati je lahka stvar, ker imamo že na tanke dognana pravila. Največ teles v naravi pa nima določene geometrijske oblike. Tedaj pa stojimo pred težkim vprašanjem, kako izračunati površino takega telesa?

Vzemimo kak robat kamen, ki ni podoben nobenemu znanih geometrijskih teles. Njega telesnino prav lahko izračunimo s pomočjo teže, ako nam je znana specifična teža. Pomagamo si tudi lahko s tem, da položimo kamen v posodo, v kateri se nahaja voda, potem izračunimo prostornino vzdignene vode, ki je enaka telesnini v vodo položenega kamna. V veliko zadrego pa pridemo, ako se nam stavi naloga, izračunati površino tega telesa. Kolikor nam znano, moremo v tem slučaju določiti površino le približno. Včasih je pač mogoče površino razdeliti na znane geometrijske oblike, kakor tri-, štiri- ali mnogokotnike, tudi krivoploske oblike najdemo semtertje, ki se dajo izračunati po znanih pravilih.

Pogosto imajo pa telesa površino, ki se ne da primerjati z nikakimi geometrijskimi liki. Tedaj vzamemo tanek in voljan papir ter narežemo več dm^2 in cm^2 iz njega, potem pa odstrižemo primerne kosce ter gumirane pokladamo toliko časa na telo, da ga popolnoma pokrijemo. Potem seštejemo, koliko dm^2 in cm^2 papirja smo porabili; to število nam naznani približno površino telesa. Prilepljeni papir lahko zopet odstranimo, če ga z vodo odmočimo.

Tako empirično navodilo je pa dolgočasno in le približno natančno. Morebiti iztakne kak srečen zemljemerec racijonalnejšo izvršitev ter nas razveseli z radostnim klicem „Heureka“.

Prej razloženo navodilo porabimo lahko tudi za kak dokaz n. pr. da je površina krogle res $4r^2\pi$. V ta namen izrežemo iz papirja dva kroga, katerih polmer je enak polmeru krogle. Obod enega teh krogov razdelimo n. pr. na osem enakih delov¹⁾ ter potegnemo iz vseh osmih točk polmere h krogovemu središču. Tako smo krog razdelili na osem enakih izsekov. S temi krogovimi izseki pokrijemo polovico polkrogle in sicer položimo izsekeve loke na ravniki drugega poleg drugega, tako da je kroglin ravniki ravno pokrit. Drugo polovico pokrijemo z izrezki drugega kroga. Temu

¹⁾ Pri večjih kroglih svetujemo zaradi natančnosti razdelitev na več delov.

krogu včrtamo s $\frac{6}{11}$ polumera koncentrični krog ter razdelimo njegov obod na osem enakih delov, obod zunanjega (prvotnega) kroga pa razdelimo na 16 enakih delov, potem potegnemo od vsake delilne točke zunanjega kroga premico k nasprotni točki notranjega kroga. Na ta način smo razdelili krogov kolobar na osem trikotnih in osem štirikotnih likov. Ako še v manjšem krogu potegnemo skozi delilne točke premere, razdelili smo ploščino notranjega kroga na osem enakih izsekov, s katerimi pokrijemo gornji del polkrogle. Če še po delilnih premah razrežemo krogov kolobar, pokrijemo s temi izrezki ostale praznote na polkrogli.

Polkroglo smo tedaj pokrili z dvema krogoma, celo kroglo pokrijemo torej s štirimi krogli, kar se vjema s pravilom $4r^2\pi$.

Triàndrus.

Spisal Miro Šijanec, c. kr. učitelj, Pulj.

(Dalje.)

II. Platon.

Sokrat je umrl, Sokrat živi. Osebnost njegova bila je toli živa in oživljajoča, da je vplivala kot predpodoba na razne individualne značaje, ki so imeli v njej sredotočje. Glavna misel vseh Sokratovih učencev je bila, da vodi človeka le splošen, v sebi pravi in na sebi popoln smoter. O bistvu tega smotra je dalo odgovor življenje Sokrata, katero so razne osebe individualno tolmačile.

Antisten, ki je ustanovil kinozarejško šolo, je poudarjal krepost kot končni smoter, katerega zamore človek spoznati in se ga razumnim potom učiti in priučiti. Idealno skromnost Sokrata je proučaval kot brezpotrebnost. Zadostuje samo, če se krepostni človek upira hudobnosti; ni treba torej didaktičnega dokazovanja, ampak sokratiške moči. Samemu sebi zadostuje le moder človek; on le je neodvisen od vsega: od bogatstva, nasladnosti, časti, zakona, obitelji, državnega, političnega življenja. Nekateri predmeti niso naravnost potrebni, kakor n. pr. čitanje in pisanje; drugi, kakor geometrija in godba, se lahko pogrešajo, prezirajo, da, celo v nič devajo, ker država in domača hiša ne slone na petju in godbi, ampak na

dobrih načelih. Pač pa se mora zahtevati utrjevanje in urjenje telesa, mrzle kopeli, spanje na trdih tleh i. t. d. Mojstra prekosil je učenec — Dijogen.

Kar je Sokrat učil o rajski sreči, to so Aristip in kirenejci razumevali in iskali v udobnosti, katero ima in zamore podati le telesna slast. Da se ta popolnoma doseže in ohrani, zato je treba izobraženosti duha, vladanje samega sebe in zmernosti. — Po njihovih naukih mora osloboditi človeka vzgoja in omogočiti, da vsako slast čisto, neskaljeno, ravnodušno uživa. Zatorej sta pouk in vzgoja sredstvi, ki nas učita, kako se naj življenje uživa. Tak pouk in taka vzgoja pa morata sloneti na etiki, ki nam kaže, kaj je dobro, kaj je hudo.

Evklid in Megariki so kot sredstvo za vresničenje njihovih načel o življenju jemali tudi etiko v pošte, toda le kot služnico dialektike. Učili so, da je dobro le enojno, vedno v sebi enako, čisto bivanje; kar pa ni dobro, pa ne biva, ne obstoji. Evklid posebno ima zasluge za dialektiko in za umetnost debatiranja.

Kiniki, Kirenajiki in Megariki so torej premotrivali samo eno stran njihovega učitelja in učili po svoji individualnosti, zatorej pa je tudi njih smoter končal nad brezdomom. Genija zamore razumeti le genij. Tak genij bil je Platon.

Platon je družil v sebi ideje Sokrata in ideje prejšnjih filozofov kakor kristal, ki zbira in odbija solnčne žarke: Platon je vse nauke zbral v celotno vrsto ter prvi ustvaril zistem filozofije. In v tem je učenec večji od učitelja. Platon je objektivni Sokrat v najlepši podobi, on je poet v modrovanju, estetični filozof, filozofični Apolon, najlepši duševni cvet Grčije, je ideal v Grkih: v njem se povzdigne čustveno življenje do ideje in ideal stopi v čustvenost.

Življenje.

Vse življenje Platona ima nekaj vseмогоčnega, čudovitega, božjega na sebi. Saj so mu — kakor nam pripoveduje pripoved — kot otroku bučele nosile med v usta, med tem ko so starši v zahvalo za otroka bogovom darovali. Tudi je isti dan, ko so starši odraslega in ukaželjnega mladeniča privedli k učitelju, Sokrat sanjal o labudu, ki se je na oltarju Erosa rodil ter zletel v njegovo krilo, od koder se je dvignil z neirečno lepim petjem k nebesom.

Platon se je rodil 27. majnika 427. l. v Atenah. (Nekateri trdijo da v Egini.) Sin Aristona se je sprva klical za Aristokleja, potem pa so ga zaradi širokega stasa in čela imenovali Platona. Bil je vzgojen po načelih aristokratičnih staršev; vreden svojih pradedov, ostal je tuj takratnemu že izprijenemu, demagoničnemu gibanju.

Gramatike ga je učil Dionizij, ki je v Atenah ustanovil lastno šolo. V telovaji (učitelj Ariston iz Arga) se je tako okrepil in izuril, da je celo v istmiških in pitiških igrah nastopal. V godbi ga je teoretično in praktično

podučeval (Uk in vaja sta bila tedaj druge vsebine in pomena) Drakon, učenec slavnega Damona, in Metelj iz Agrigenta. Resnoba in veličastnost doričnega načina v petju se mu je že precej priljubila. — Ko pa je v 20. letu Sokrata spoznal, odpovedal se je muzi godbe in petja, ter se z vso dušo posvetil filozofiji. Sokrat mu je bil uzor človeka in človeštva sploh. Pri njem je ostal, živel osem let (407—399 pr. K.). Po smrti učitelja podal se je Platon v Megaro, kjer je posečal šolo Evklida. Odtod je potoval v Kireno, Egipt in Malo Azijo. Štirideset let star, se je vrnil v Atene ter prepotoval Grško, da se globokeje seznani z nauki Pitagorejcev. Nekaj časa je bival tudi v Siciliji pri Dijonu, svaku sirakuškega tirana Dionizija. Toda prijateljstvo, oziroma naklonjenost ni dolgo trajala. Ker je napake tiranov in pogoške njihovega vladanja odkritosrčno grajal, je bil v sužnost prodan. Vendar se je mogel rešiti ter se vrniti v Atene, kjer je kupil prelepí vrt z drevoredi, odkoder je užival krasen razgled čez mesto. Na vrtu je dal sezidati muzam mično svetišče, ki je bilo središče filozofične šole, katero je on ustanovil in vodil. Tukaj se je s svojimi učenci šetajoč pogovarjal ter imel cele govore in predavanja. Obdan od ljubezni učencev, med katerimi je bilo tudi nekaj „slušateljic“ — v moški obleki, vglobljen v ideje o kreposti in sreči pojedinca kakor o blagru državnega življenja, živel je do 81. leta. Smrt ga je pobrala iz družbe na neki gostiji. Pokopan je nedaleč od akademije, v Keranejku.

Spisi.

Njegove učence so nazivali „akademike“, po vrtu, kjer so se učili. Kar je Platon učil, zapustil je zapisano v knjigah „Phaidros“, „Simpozij“, „Politeja“ in „Nomoj“.

V prvem spisu, ki je pisan v dialogični obliki, graja učitelje govornišva, posebno pa Lizija. Večje važnosti je „Simpozij“, ki ima posebno vrednost tudi zato, ker je Platon z njim ustvaril nov način slovstvenega občevanja, ki se je potem uvedel v vse učilišča modroslovja. — Izmed učencev se je zbral poseben krog, ki se je shajal v obednicah, kjer so se v veseli družbi, neprisiljeno, a vendar v natančnem redu obravnavala vprašanja o modroslovju. — Glavne ideje Platona so ob enem najveljavniši viri njegove pedagogike. Nahajamo jih v že imenovanih spisih o državi (*politiká*) in o postavah (*nomoi*), kateri so pa iz poznejše dobe njegovega življenja. Platon je namreč sodil, da človek v dobi pod 36 leti naj ne piše listov, ki so javnosti namenjeni, ker v tej dobi še človek nima lastnega prepričanja in spoznanja.

Modroslovje.

Ideje. „Vse modroslovje sloni na dialektiki ali logiki, ki je znanje o tem, kar se zamore ali ne more združiti v pojmi, in o tem, kar se sme deliti ali zlagati. Znanje dosežemo po dveh potih: po zaznavanju in po razumevanju. Mišljenje se ne nanaša na to, kar ne postane

in ne mine, ampak na to, kar je, kar biva in kar ostane stanovitno; mišljenje motri reči v njihovem večnem bistvu: tvori ideje. Ideja je ono, kar je občnega v različnih, skupnega v posameznih, stanovitnega v spremenjajočih se rečeh. V subjektivnem oziru so ideje ona načela, katerih ne moremo izvajati iz skušnje; v objektivnem oziru so pa neizpremenljiva načela o bivanju in o svetu. Ideja biva tam, kjer postane poj. Vse reči so le podobe in sence idej. Med seboj pa tvorijo sestavljen organizem, v katerem je vsaka nižja ideja predpoda, podlaga višji; osredna ideja pa je ideja dobrega. Kakor solnce ni samo vzrok vidnosti ali vida, da namreč reči postanejo vidne, ampak je tudi ob enem vzrok, da rastejo in bivajo: tako tudi ideja dobrega, ki je toliko krepka in lepa, da ni samo vzrok vse vede, podeljuje resnico in bistvo vsem stvarim, ki so predmet vede. Kakor pa solnce ni vid, ne predmet vida, ampak nad obema činuje, tako tudi ono dobro ni veda in resnica samo sebi, ampak biva nad obema; zato je nista to dobro za-se, ampak le načinoma dobri. Le bog sam je edino, absolutno dobro, vir vsega dobrega, torej vir ideje, ki je bila početak vseh stvari in njih prapodob.

Duša. Človek obstoji iz duše in telesa. Ker duša živi v zvezi s telesom, zato se obrača k minljivim stvarim; ker pa je tudi deležna spoznanja večnega ali uma, živi nekaj božjega v njej. V duši biva torej nekaj božjega in nekaj umrjočega: 1. um, ki ima svoj sedež v glavi, 2. nagnenje, ki biva v spodnjem delu telesa; obema pa služi 3. pogum kot posredujoča vez, ki na eni strani pomaga umu proti nagnenju, na drugi strani pa krepi srčnost, če um to zahteva; srčnost ima svoj sedež v prsih.

Bistvo in poj. neumrjoče duše je samostojno gibanje; zato je nadkriljuje vse ter prešinja celo nebo, zdaj v tej, zdaj v oni obliki. Da bi na svetu razen vesoljnega duha bivale še druge bogu podobne stvari, ustvaril je bog duše, katere je oživil z idejami. Sprva jim je bog odločil bivališče na svetovih zvezd, kjer so bivali kot blaženi duhovi. Zaradi kazni pa so nekatere duše bile obsojene, da bivajo na zemlji in v truplih zemljanov. Iz tega se razlaga dvojna narava v človeku, ki se po smrti vsled svojega duha vrne v prvotni blaženi stan, če je krepostno živel; v nasprotnem slučaju pa se še globokeje pogrezne v živinsko naturo, dokler se ne pogubi. Kajti popolna duša se dvigne v višave in vlada svet; nepopolna pa se pomika okolu, dokler ne najde kaj trdnega, kjer more bivati. Pri tem vzame na-se zemeljsko truplo, ki se z njeno pomočjo giblje; in ta skupnost, spojena iz duše in telesa se imenuje živo-umrjoče bitje; ima moč lastnega gibanja ter deluje od znotraj na vzven.

Krepost. Potemtakem se kaže človeška duša ali dobra ali hudobna, kakor pač vladajo moči: um in nagnenje. Če duša zazre kaj nje enakega, tedaj razprostre svoja krila ter se dvigne nad zemljo, oduševljuje in spominjajoča se nekdanjega stanja, ko ni zrla podobe lepega in dobrega, ampak

lepo in dobro samo na sebi. Spominjaje se onega božanstva se človek tudi na zemlji popolnuje. Popolnost doseže s tem, da stremi po ideji dobrega. Ker pa je edino pravo dobro nedosežno za umrjočega človeka, zatorej ne more človek absolutno dobro zreti ali doseči, ampak le nastajajoče dobro v vseh prikaznih kakor so n. pr. veda, resnica, lepota in krepost.

Krepost je ono normalno stanje, ki izvira iz harmonije vseh treh duševnih sil: mišljenja, srčnosti in poželenja. Ona je znanje, zato se je moramo priučiti. Krepost uma se imenuje modrost. Ona je merodajna in vodilna moč, brez katere se pogum izpremeni v živalsko silovitost, zmernost pa v topost. Krepost poguma je srčnost. Ona je pomočnica uma, ki odlikuje v boju med ugodnimi in neugodnimi čustvi, med hotenjem in bojaznijo. Krepost poželenja je zmernost, ki omejuje nagnenje s pravo mero. Ona krepost pa, ki je urediteljica duši, vez in edinost vsem drugim krepostim, je pravičnost. To je krepost vseh kreposti; nobeno dejanje ni krepostno, če ni bilo pravično.

Država. Krepost „v velikih črkah“ nam predstavlja država. Država je to v velikem, kar je posamezni človek v malem: nrvstven individuj, kateri kaže idejo dobrega v resničnem življenju. Kakor v duševnem življenju poedinca, tako nahajamo zastopane tudi v državnem življenju one tri elemente: Umu odgovarja stan vladarjev, ki skrbijo za zakonodajstvo; pogumu podoben je stan čuvarov in bojevnikov, katerih naloga je braniti dom in občino; čutnemu poželenju pa prisposodabljamo lahko stan rokodelcev, ki skrbijo za naše potrebe in druge stvari. Iz prave mere in pravnega razmerja teh treh krogov pa se rodi pravičnost države, vsled česar je vsak državlján deležen blagra, do katerega si je stekel pravico. Državi se mora poedinec posvetiti, njega samovolja se mora njej podrediti, njega smoter mora njej darovati. Vse v državi je vseh, celo oči, ušesa in roke, tako da ne vidi, ne sluša in ne opravlja vsak po svoje in ne samo lastnih reči; ampak vsi kakor iz enih ust grajajo in hvalijo iste stvari in dela in naloge. Zatorej je v lasti države: vse družinsko življenje, vzgoja in pouk, izvolitev poklica in stanu, vsako delovanje, celo veda in umetnija. — Vzgoja občanov je utemeljena v državnih zakonih: Kdor greši proti zakonu, tega naj kaznuje država; toda ta kazen bodi pravzaprav ukor, ker mora obenem človeka spametovati in poboljšati. Dobra vzgoja in dober pouk tvorita dobre značaje, krepostne narave in nrvstvene državljane; krepostne narave procvitajo le na podlagi uspešne vzgoje.

Zaraditega naj država najprej uredi, da nihče ne sme imeti posebno svetišče v svoji hiši, ampak da mora darovati v javnem tempeljnu. Vera po postavi urejena stori, da nihče ne greši samovoljno, ne z brezbožnim dejanjem, ne s protipostavnim govorom. Pač pa storijo to oni, ki menijo, da ni bogov, ali da se bogovi ne brigajo za človeka, ali da se zamore njih

naklonjenost kupiti z darovi. To so zmote, katere mora postavodajalec odpraviti. Kdor pa greši z dejanjem ali z besedo, ta se naj primerno kaznuje. Kajti res je, kakor je kdo v zgoji pričel, tako tudi napreduje, ker podobno poraja samo podobno, in tako se slednjič izcimi in izraste dovršenost, bodisi v dobrem ali v hudobnem. Glavno sredstvo državne vzgoje je moška ljubezen. Nič ni tako blagodejnega vpliva, nič nima za mladino večje veljave, kakor je ljubezen med moškimi. To, kar človeka vodi k lepemu in spodobnemu življenju, to niso vezi sorodnikov, niso častna mesta, ne bogastvo, ampak ona ljubezen, ki ni nič drugega, kakor sramežljivost pred nespodobnim in teženje po lepem. Ljubeči in ljubljeni pa se morata zediniti v popolnost, vsak misleč in živeč po dovršenih svojih načelih; prvi: Kar storim iz ljubezni do ljubega, ki se mu je s srcem in dušo vdal, — vse je prav; drugi: prav je vse, kar morem skazati iz ljubezni onemu, ki ga je modrega in dobrega storil. Eden mora skrbeti, da gojenec dobiva prave vtise, da se vadi v pametnem mišljenju in da raste v dobrem; drugi mora čutiti potrebo, da si pridobi izobraženosti in modrosti. Ljubitelj kakor ljubimec bosta skrbno pazila, da bosta živela v kreposti in sovršenosti. In to je Eros nebeške ljubezni!

Paziti se mora na to, da se mladi ljudje ne družijo v spolni ljubezni z drugimi istega spola. Če se v tem oziru glas ljudstva spoštuje, da vsi: sužnji in prosti, in vso mesto v tem enako mislijo in sodijo, tedaj zadobi državna postava pravno moč. Ta urejuje, da se moži in žene smejo družiti v spolni ljubezni le z namenom, da dobe otroke ljubezni; prepoveduje plod zabraniti ali uničiti.

Nadalje mora postavodajalec podanike vzgojiti v prenašanju udobnosti kakor neudobnosti, jada kakor radosti. Ker se vzgoja, ki se javlja v primernem redu in zmernem prenašanju prijetnih kakor neprijetnih čustev, v življenju čestokrat pogubi ali celo uniči, zato so bogovi iz milosti do človeškega rodu poleg dni dela in trpljenja uvedli praznike in veselice, katere obhajamo njim na čast, nam pa v počitek in veselje. Zatorej je tudi mladina, čije duše ne morejo prenašati ozke rezkosti in resnosti življenja, dobila v dar igre in petje, da se s tem čudotvornim atributom posredno navaja h kreposti. Zaraditega se ne morejo grajati pivne veselice, ako se le vršijo tako, kakor to zahtevata red in postava. — Pri takih prilikah spoznamo človeka, vidimo dobre in slabe lastnosti, cenimo čustvo po višinah in globinah, ki se pokažejo neprikrito, brez sramežljivosti in vsakega ozira. Vse to pa nam zopet razodene uspešna sredstva, s katerimi zamoremo vplivati na človeka, da ga navajamo k dobremu. Zaraditega bi se občani morali večkrat shajati, in sicer v tempeljnih in logih, kjer skupno darujejo in se razveseljujejo. Če se pa someščani v pogled spoznanja značaja drug drugemu prikrivajo, če se takorekoč le v nejasni luči prikazujejo, tedaj tudi ne morejo zahtevati, da jih naj po zasluženju častimo in o njih

pravično sodimo; nasprotno pa lahko spoznamo njih zmožnosti in vrline ter jim podelimo službe in opravilo, ki jim po vsej pravici gredo.

Državna vzgoja mora tudi urediti in odmeriti življenje raznih slojev in stanov. Sužnji se morajo kaznovati, kadar so zaslužili, sicer postanejo razuzdani. V občevarstvu z njimi se mora vedno resnobno in strogo postopati; nikakor pa ni dobro, igrati ali šaliti se z njimi, najsi bodo moški ali ženske.

Nobeden prostorojen domačin naj ne bo rokodelec, kajti on goji in izvršuje umetnost, katera zahteva mnogo znanja in vaje; ta umetnost je dober red v državi, katerega pomaga vzdrževati meščan, kar je gotovo toli umetno in težko, da se zraven ne more baviti še z drugo strujo. Bojovnik ali vojak ne sme imeti lastnega premoženja; tudi ne kakega stanovanja ali shrambe, kamor bi ne mogel stopiti vsak o vsakem času. Vojnik ne sme imeti ne zlata, ne srebra, bodisi v denarjih, pod streho, ali na obleki. Hrana in obedovanje je skupno, kakor na vojski. Vojnikov žene morajo biti njim enako izvežbane, in to v telovadbi in godbi. One, ki so določene za brambo mesta, se morajo izločiti ter z drugimi bojovníki skupaj bivati, stražiti in bojovati. Pri tem pa je tudi potrebno, da žena nima moža posebej, da ne ljubi samo enega, ampak živi v skupni lasti; tako torej tudi otrok ne pozna svojega očeta, ne oče svojega otroka. Občestvo žen in otrok, skupnost vsega imetja obvaruje državo, da se ne razdeli na posebne kose in hiše posameznikov, kar bi državo le slabilo. Taki nesebični varuhi države so najboljši. Lepa pa je tudi notranja vez vojšnikov. Kadar sreča drug drugega, ne ve, koga ima pred seboj: brata, očeta, mater ali sestro, naslednike ali prednike roditeljev? In v tej negotovosti se vsak spoštljivo obnaša in z drugim ljubeznivo ravna. Vsak prepir in tožba na ta način izgine, ker nihče nima kaj lastnega razen svoje telo.

Med varuhi države pa so filozofi prvi, ki zapovedujejo. Filozofi naj bodo vladarji. Kajti, če filozofi niso v resnici vladarji v državi, ali če takomenovani kralji in vladarji niso obenem tudi filozofi; nadalje, če se te moči, državnopravna in modroslovna ne združita, in če se dosledno drugi someščani tej ali oni sili pridružijo in v skupnost ne družijo, tedaj se država ne reši svojega glavnega zla tudi ne celo človeštvo. Torej morajo vladarji biti oni modrijani, ki zamorejo spoznati bistvo in vrednost vseh reči. Tem nasproti pa so oni nezmožni, ki ne spoznajo vse podobe spreminjajočih se stvari, ki nimajo v sebi jasne ideje, po kateri bi se vsakikrat ozrli liki slikar, kadar slika predmet, kateri živijo v temi in zmoti. Mi hočemo za varuhe države one, ki imajo pravo spoznanje in jasne pojme o vseh rečeh, pa tudi niso zaostali za drugimi, kar se tiče kreposti in izkušnje.

Vzgoja.

Platon ni samo osnoval ideal države v občnih potrebah in mamljivih slikah, ampak je podrobno očrtal posamezne točke ter natančno določil na-

čela in njih izvajanje v praktičnem javnem življenju, za katero pripravlja državljana vzgoja.

To se razvidi že iz učnega načrta in iz predmetov, katere zahteva in opiše; tako nam poda nauke o telovaji in godbi, o pouku matematike in filozofije, o izboru pesniških izdelkov, o izvolitvi strun, tudi o telovaji in vežbanju žensk za vojaško službo, o starosti in dobi, v kateri se človek naj uči dialektike, kdaj se sme poročiti, otroke roditi i. t. d.

„Čeravno je človek po svoji naravi krotek, vendar šele vsled vzgoje postane najboljša — žival, ki je bogu najbližja. Odraste pa brez vzgoje ali v napačni vzgoji, tedaj postane ena najbolj divjih živali, ki jih je zemlja rodila. Iz tega sledi potreba vzgoje.

Vzgoja je vodstvo in navajanje mladine tako, da doseže smoter, kakoršnega postava tirja. Posebe se mora zahtevati, da se mladež vadi onega življenja, ki so ga odobrili najstarejši in najboljši možje, da se vcepi in vzbuja v mladini tako mišljenje in čustvovanje, kakršnega bo ona terjala, kadar doraste; ona mora torej sprevideti, še preden se je um popolnoma zbistril, kaj ima ljubiti in kaj sovražiti.

Telo in duša. Pri izvrševanju vzgojne naloge pa se porajajo zapreke, ki imajo svoj vzrok v boleznih duše, svoj prvotni vzrok pa v boleznih telesa, vsled česar ne nastanejo samo telesne, ampak tudi dušne nedostatnosti. Premočno telo v čemerni sili rodi poželjivost do telesnega uživanja in strasti ter podvrže dušo dvema boleznima: hudobnosti in nevednosti. Hudobnost je nekaka pobuna (vstaja) slabega proti dobremu, je spor med sicer sorodnimi, slikajočimi močmi, kakor so: čutnost in nasladnost, čustvo in sod, neudobnost in um. Nevednost pa se rodi iz čezmernosti, namreč tako, da po resnici in spoznanju hrepeneča duša zgreši svoj smoter. K tem boleznim duše, ki nastanejo in se širijo v bolnem telesu, se pridružijo še potem slučajnosti: vpliv slabih državnih naprav, slabih govornikov, ki se slišijo v javnosti ali doma, razen tega napačen pouk, ki ne odstrani zla, marveč še ga poveča, tako da se človek pohujša namesto poboljša ter vedno ostane odvisen od poroda in slabe vzgoje.

Sredstva proti boleznim duše in telesa obstoje v gibanju duše in telesa. Nedelavnost in lenoba razrušita telo, gibanje in telesne vaje pa ga ohranite jakega in svežega. S pridnostjo in učenjem, ki je gibanje duše, se pridobe znanje in učenost, vsled česar se duša ojači, duševno stanje zboljša; brezdelavnost pa rodi brezmiselnost; kjer ni marljivosti, tam je pozabljenost. Vendar se vsakokratno gibanje vrši pod načelom, da je le tedaj sredstvo, če se telo in duša, kakor zahteva enakomernost, enako pridno in vztrajno urita, ne pa samo duša brez ozira na telo, ali telo brez ozira na dušo. Če postane duh močnejši od telesa, če postane mogočnejši, če se vedno bavi z znanstvenim raziskovanjem in tuhtanjem, ali z javnimi in privatnimi učenjaškimi prepiri in nauki, tedaj oslabi telo pod prenapetim delovanjem

duše in človeka se loti razdraženost, občutljivost, nezmožnost za kako drugo uspešno delo; nasprotno pa, če je premočno in silovito telo spojeno s slabotnim duhom, če telesni nagoni in naravna poželjnost zadušijo višja čustva in duševno delovanje, tedaj neha čilost duha, tedaj postane duh nezmožen, top, pozabljiv ter slednjič podleže največji bolezni: nevednosti.

Zatorej mora vzgoja paziti na to, da se z ene strani gimnastika, z druge strani pa muzika poleg drugih predmetov sorazmerno gojita. — Namen telovaje je, da se vsi udje telesa, kakor jih vežejo sklepi, ali kakor jih druži skupno delovanje v gibanju, vežbajo in urijo, da postane telo zdravo, močno, lepo. Z ozirom na dušo pa moramo skrbeti, da se vse tri glavne sile ohranijo v enako in v sorazmernem gibanju, ker postava narave kaže, da ona moč najprej oslabi, ki njej lastno gibanje brez vaje pusti, najmočnejša pa postane ona, ki se v vaji ohrani.

One tri duševne sile ustrezajo delovanju ter desežejo njih namen:

1. Ako moč poželenja po tem teži, kar je pravo in dovoljeno. Nagnenje se mora vdati najvišji sili: razumu. Tako delovanje kaže sedež poželenja tam, ki se nahaja na najnižji stopnji, namreč v spodnjem delu telesa.

2. Ako moč poguma z vso moško-nravstveno vnemo in z vsemi drugimi čustvi brzda poželjnost, da naredi umu prostor, da ga oprostí telesnih spon; zatorej je sedež srčnosti med glavo in trebuhom.

3. Predvsem pa se mora ona moč, ki biva v najvišjem delu našega telesa, ki nas zaradi sorodstva z nebese obrača od zemlje, ki vzbuja božje misli in podeljuje neumrjočnost, ki se z vedami bavi, negovati s posebno pozornostjo, čeprav se tudi druge ne smejo zanemarjati.

Ako se vsem močem, z možnostim ter njihovemu svojstvu v gojenju ugodi, tedaj nastane v človeku ona podoba, katero imenujemo **pravičnost**: ki je skupni poj m vseh kreposti in smoter duševne vzgoje.

O zakonu. Vzgoja se prične že pred porodom, kajti že takrat zameremo vplivati na sad. Zaradi tega se mora zakon skleniti iz ljubezni ter spoštovati. Vsak človek je na duhu in telesu rodoviten; zatorej narava skuša ploditi, kadar doseže dobo zrelosti. Plemeniti pa se more le v lepem. In ravno to plojenje je božje stvarjenje, je neumrjočnost v umrjočem. Ljubezen med zakonskima je torej hrepenenje po neumrjočnosti; po njej postane natura, četudi ne ostane vedno sebi enaka kakor je ona božja, vendar deležna neumrjočnosti. Zaradi tega se naj samo taki mladenči in deklice ženijo in možijo, ki čutijo vsled ljubezni, soglasnih značajev in primerne starosti takorekoč poklic za zakonski stan. Da se mladeniči in device med seboj spoznajo, se naj prirejajo veselice, ples in skupne vaje, pri katerih se pod nadzorstvom kažejo in vidijo nepokriti in neprikriti, kolikor in kakor zahteva sramežljivost in spoštljivost. Pri izvolitvi naj zet, ki je naglega in ognjevitega značaja,

išče zmerne in mirne starše; a zet, ki si je svest mirnosti in pohlevnosti, naj izvoli nagle in živahne stariše. Če namreč pogumna nprav živi in rodi skozi več generacij brez pomešanja z hladnokrvnim elementom, tedaj se narava nazadnje sprevrže v podivjanost; nasprotno pa mirna in pohlevna nprav, če se pokolenje ni pomešalo s pogumnim, silnim elementom, končno hira in oslabi. Sok in kri se morajo v državi mešati kakor tekočine v kozarcu. Kar se tiče starosti, v kateri se naj zakon sklepa, je najpripravniša doba za moža od 30. do 55., a za ženo od 20. do 40. leta; takrat so spoli na duhu in telesu najbolj čili in zmožni za plojenje. Zraven tega naj mož pri izvolitvi ne gleda (samo) na bogastvo, ker če bi bogati in mogočni možje zbirali le sebi enako premožne žene, tedaj bi prisilili ubogega, da star postane, ne da bi mogel zbrati za sebe ženo, za hčere može, edino ker nimajo denarja.

Število zakonov mora država določiti, da se prebivalstvo preveč ne množi ali preveč ne zmanjša.

Kdor se o pravem času ne oženi (omoži), plača določeno svoto, ker drugače nastane misel, da samski stan prinaša večje udobnosti in koristi.

Pred zakonom je vsak objem prepovedan.

Otrok in starši. Ker so otroci deli in preporod staršev, zatorej so jim dolžni vso spoštljivost. Vse, kar so in kar imajo, je last onih, ki so jih rodili; zatorej morajo otroci vse premoženje, vse moči, telesne in duševne, obrniti v službo in srečo roditeljev. S tem vrnejo le posojilo, katero so dobili v mladosti, ko so starši trud in kri, dni in noči žrtvovali za otroke. Usoda, služabnica pravičnosti, čuva nad tem, kakor se otroci napram staršem obnašajo. Starši in njih starši morajo v vsaki hiši biti svete osebe, ki se više spoštujejo nego neme podobe bogov; saj slišijo molitev kakor prokletstvo staršev tudi bogovi. Z druge strani pa tudi odrasli ne smejo ničesar storiti, kar bi bilo proti dostojnosti; mlajši ne sme videti, ne slišati, kar bi utegnilo žaliti čut sramežljivosti. Ker če so starejši brezsrarnni, so otroci še tem bolj in postanejo kar razuzdani.

Dobra vzgoja se ne kaže v tem, da kaznujemo napake, ampak v tem, da se vsega varujemo, kar bi karali in obsojali na drugih. Čimbolja je vzgoja, čim več plemenitih oseb in dobrih navad vidi otrok, tem večje spoštovanje kaže staršem. Pa tudi one, ki so dvajset let stareji od nas, moramo spoštovati, kakor da so naši roditelji, spoštujemo jih pa, ako v njihovi navzočnosti molčimo, se jim na potu izognemo, v družini pa vstanemo in jim ponudimo sedež. Samcu se naj ne skažejo one časti, ki jih skazujejo mlajši meščani starejšim; če pa bi star samec kakega mladeniča hotel kaznovati, je vsak pričujoč smelo dolžan mlajšemu priskočiti na pomoč. Vsak roditelj, bodisi tuj, pa je dolžan kaznovati mladeniča, ki je zmerjal starše in obrekoval druge odrasle. V slučaju razžaljenja staršev se mora na

posebnem sodnem zboru, ki sestoji iz 60 letnih starcev, kaznivo dejanje soditi ter kazen določiti. Kazen se ravna po tem, jeli pregrešek storjen iz nepremišljenosti, iz pokvarjenosti, iz prirojene surovosti ali slednjič iz pomanjkanja izobrazbe; neubogljivost se naj kaznuje pri možkih do 30., pri ženskah do 40. leta.

Učni načrt in učni predmeti.

Pouk. Po dovršenem šestem letu se otroci ločijo pospolu in vsak se oprime predmetov, za katere je spol odločen.

Učni predmeti, kateri sedaj nastopijo so: gimnastika in muzična umetnost, poleg pa še druge vede, ki izobrazujejo dušo.

Za obe stroki so nameščeni plačani učitelji, katerim je odkazan prostor za poučevanje in vaje v gimnazijah in učiliščih, ležečih v sredini mesta. Učilišča in gimnazije obiskujejo vsi dečki in mladeniči; očetom ni dovoljeno, otroka zadrževati od pouka ali pa čas tečaja prikrajšati. Na poti v šolo in domov spremljajo dečke „pedagogi“, ker še otroci nimajo zadosti razumnosti in previdnosti.

Gimnastika in muzika se morajo pri pouku združiti, da rode srčnega in obenem pametnega duha. Kdor se vda samo muziki, čegar uho samo posluša sladke, mehke in žalne glasbe, ta postane, četudi je bil silovitega značaja, mehek kakor lito železo in njegova nrav se na pripraven način in primerno ublaži; če pa še še dalje bavi, se pogum raztopi liki železo in iz duše nehajo vse kite kreposti.

Ako pa se samo v gimnastiki uri, tedaj postane značaj pač možat in človek pogumen; a duša bo slabotna, topa, zamrla. Zatorej gimnastika ni samo določena za telo, muzika ne samo za dušo, ampak vse vaje se morajo združiti in gojiti v eno svrho.

Gimnastika. Prvi pouk v gimnastiki traja od 7. do 10. leta.

Pri telovaji (v širjem pomenu besede) moramo vedno pomisliti, da zdravo in krepko telo deluje po svoji jakosti v obraževalnem smislu na dušo, izobrazena duša pa po njeni izbornosti obratno usovršuje telo; ker duša je bila prej nego telo; telo pa, pozneje stvarjeno, mora duši slediti in jej biti pokorno. Vendar ne moremo za mladino priporočati moči in telovaje atletov.

Najboljša telovaja hoče vzgojiti pogum in krepko voljo ne pa silovite moči; ona nas hoče usposobiti, da se radi in neumorno podvržemo trudu. Naloga gimnastičnih in muzičnih vaj se zatorej ne določa enostranski z ozirom na telo in dušo, ampak na gojenje poguma in delavnost duše; zato je njih smoter, če se združijo in podpirajo, edino le izobrazba duše. — Radi tega morajo biti hrana in življenje prosti! Dosledno zavračajmo vsako razkošnost, atiške sladkarije, sirakuške pojedine in siciljansko raznoterost; zahtevajmo pa zmernost v uživanju pri jedi in pijači; tako mladenič do osemnajstega leta ne sme piti vina, drugače se ogenj ognju prilije.

Gimnastika se deli na telovajo (v ožjem pomenu besede) in ples. Glavni del gimnastike je borenje, ki obsega tudi prve, proste vaje v gimnazijah, bežanje, metanje, skakanje in ruvanje. Borenje vežba vrat, ude, podeli lepo postavo, moč in zdravje. Pri plesu se vadi in uči spretnost, dostojnost in umerjenost v kretanju.

Razen imenovanih skupin se gojenci še urijo v taktiki in lovu. Taktika obsega vse vaje za boj: streljanje, metanje vrznega orožja, jezenje, borbo v polni opravi i. t. d. Lov ne prinaša le zabave in koristi, ampak tudi poznanje dežele. Izključen je lov na ptiče in ribe, ker se ne spodobi prostorojenemu Grku.

Pri vsem pa moramo vedno misliti na konec, da ni lepota, ne moč, ne hitrost, tudi ne zdravje posebej glavna stvar; ravno tako tudi ne nasprotne lastnosti, ampak stanje, ki tvori srednjo pot k zmernosti. Ta je krepost. Na ta način se obvaruje pretiranje, nepremišljenosti in napačno nagnenje, doseže se pa — trden značaj.

Muzika. Drugi glavni del vzgoje je muzična umetnost, ki se nanaša na notranjost, na vedo in umetnijo. Deli se na petje, prednašanje in godbo. Prvi pouk mora pričeti z jezikovnimi vajami. V 10. letu se prične učenje glasov, črk, in sicer s pomočjo vida in posluha, da njih sestavljanje ne moti. Pri vajah v čitanju se more vaditi zmožnost primerjanja in razločevanja. To se zgodi tako, da se podajo najprej kratki in potem dolgi zlogi, da se pri poznejših vedno ozira in prejšnje vedno opozarja na podobnost, da neznano sledi in se pridruži znanemu in* da s primerjanjem določimo podobnost ali razliko črk. Pri učenju pisanja, ki čitanju sledi, napiše učitelj na tablico, ter jo poda učencu, ki piše nato po istih potezah. Ko so se naučili dečki čitati in ko pisano razumejo, tedaj se dajo pesniki; ti se morajo najprej razložiti in potem na pamet učiti. Ne moremo pa odobravati, da bi se vsi državljani z različni umotvori pesništva pečali, ko bi namreč njih poklic, služiti državi, hoteli vestno izpolnjevati, ker vsak se more le eni stroki popolnoma posvetiti, če hoče dovršen postati. Tudi se zamore doseči le v eni stroki popolnost.

Trdim tudi, da Homer in drugi dramatikci niso vsega znali in poznali, kaj je človeškega in kaj je božjega tvorjenja. Ko bi kdo zamogel vse vstvariti, stvar in nje podobo in bi zamogel presoditi kaj in kako učinkuje, tedaj bi se gotovo raje odločil za prvo ter raje bil slavljen nego da bi slavil. Sicer bomo cenili in čislali kot izvrstne može one, ki trdijo, da je Homer s svojimi nauki in nazori Grke izobrazil, bomo jim priznali, da je Homer največji pesnik in prvi tragik, ki zasluži, da se ga na pamet učimo in po njem naše življenje ravnamo. Moramo pa kot dejstvo povdarjati, da more država razširjati samo himne in slavospeve; sicer bi zavladovala v državi mehkužnost, če bi hoteli poslušati le mehke in prisladne harmónije, prilizovalne in oboževalne glasbe in pesniška dela.

Povsod moramo težiti za nemotnim, jasnim spoznavanjem. Pesnik pa, vznesen od božjega navdajenja ter prešinjen od različnih razmer in stanja, ki jih predstavlja, se ne zaveda samega sebe, ne loči bistvenosti od slučajnosti ter sčasoma ne spozna, kaj je resničnost in kaj ni. Zatorej zaostaja vsako vpodabljanje in posnemanje, se li nanaša na uho ali oko, bodisi v slikariji ali pesništvu, daleč za resničnostjo ter po svojem učinku moti razsodnost, delovanje pameti pa ovira. Pesnikovati in pisati bi naj smeli zato po dovoljenju ravnatelja vzgojevališč in drugih varuhov postave samo poklicani možje. Himne bogovom bi ne smel nikdo peti, kdor ni 50 let star; pesni, v katerih se grajajo ali hvalijo someščani, sme samo oni zlagati, ki se je že sam odlikoval v dobrih dejanjih; tedaj ne oni, ki ume sicer dobro pesnikovati, sam pa še ni ničesar v blagor države doprinesel. (Najprej fige, potem knjige!) Nikdo ne sme prednašati skladbe, in če bi celo prekosil Orfeja in Tamiraza, dokler jih niso čuvaji odobrili.

Godba se kot potreben predmet vzgoje uči od 14. do 16. leta in sicer pod vodstvom posebnega učitelja. Smoter tega pouka ni zabava, ampak zmožnost pravičnega posnemanja ter nasledovanje v lepem in dobrem. Ona godba je najboljša, ki veseli najboljega moža. Ker se v godbi predstavlja človeški značaj, zatorej se naj mladina uči najboljših načinov. Izključeni naj bodo mehki (moll) načini godbe, ker storijo človeka sprejemljivega za mehkužnost in povzročijo neodločnost in nezmožnost za vsako delo; sprejemajo pa se naj doriški in frigiški način; prvi oznanja mirnost in resnoba moža v dejanju in nehanju, drugi pa spodbuja k mirnemu, vztrajnemu delovanju.

Mera ali ritem naj ne išče različnosti, ampak naj predstavlja gibanje in delovanje krepkega in npravnega življenja.

Petje se naj poučuje le s spremljevanjem na godalih. Najbolj pripravna in potrebna za to so ona godala, ki obsegajo malo strun in glasov, ker spremljanje se ne sme mnogo ločiti od petja (meni se pač barva glasov); torej ne flauta, harpa, kimbalon i. t. d.; ampak lira in kitara za mesto, pastirska piščalka za deželo.

Tako bo godba za vzgojno sredstvo, da, prava podlaga vzgoje, ker z blagoglasjem in mero prodira v dušo; ker goji estetično čustvo in razsodnost.

Kdor je v godbi izobražen, precej opazi, kar je napačnega in kar ni dovršenega, ter zamore hvaliti lepo, grajati slabo, grdo pa sovražiti. — Vpliv godbe se poveča, če je petje združeno s plesom. V zvezi muzike s plesom je najbolje sredstvo za vzgajanje vsega lepega, umerjenega in dostojnega to, kar se izrazi v kretanju in glasih.

Ker se mora vsak umetniški izraz nanašati na izbornost npravi, zatorej se naj pesniki prisilijo, da predstavljajo samo dobre značaje; drugim umetnikom pa se mora zabraniti predstavljanje razposajenosti, razkošnosti, slabih

običajev in nenravnosti, bodisi v podobah, slikah ali drugih umetniških izdelkih. Ako v skladatelju živi premišljenost, srčnost in krepost, tedaj bo tudi njegova godba navdala mladino z onimi lastnostmi, vzbujala bo blage nagibe ter jih vsled čarobnega vpliva privadila vsemu lepemu; med tem ko nastopi ravnanje in poučevanje z vzroki in razlogi pozneje, ko je že pamet razvita.

Vede. Pri duševni izobrazbi moramo pomisliti, da je znanje mnogočloveškega, združenega s slabo vzgojo, največje zlo za pravo življenje. Zatorej ne preobkladajmo mladine z mnogimi vedami, ampak skrbimo bolj za živo nazornost in jasnost, kakor tudi za določen red in pravi čas!

Prve vede, ki podajajo duševno izobrazbo, so matematika in astronomija.

Deli matematike, aritmetika in geometrija, so važni zaradi materijelne koristi, katero prinaša njih raznotera uporaba v življenju. Obenem so najboljše pripravljavalno sredstvo v dosego formalne in poznejše filozofične izobrazbe.

Kakor vemo, se gimnastika peča z nastajanjem minljivega; muzična umetnost usovršuje značaje, ker s pomočjo blagoglasja ustvarja duševno soglasje in z mero ali ritmiko neko enakomernost v menjavi čustev; aritmetika in geometrija pa so vede, ki vodijo od občutnega k čisto duševnemu svetu.

Aritmetika je po njeni naravi nekaj teoretičnega, ker ne tvarja ničesar z dejanjem, ampak uči samo spoznavati in soditi, kakšna razlika je med števili, kolika je številka v vrsti i. t. d. Aritmetiko moramo pri vseh drugih strokah uporabiti, v umetnji in vedi, posebno pa v godbi in pri vojaštvu; v njenem višjem koncu pa vodi od čutnega sveta k resnici sami, k idejam. Če bi vzeli človeku pojem števila, nikdar bi ne mogel doseči modrosti in kreposti; ker bitje, ki ne spozna, koliko je dve, koliko tri, kaj je ravno, kaj ne, ki ne more razumeti in preračunati, tako bitje ne more soditi in povedati zveze in razmere občutov in predstav. Sicer bi si tako človeško bitje zamoglo prisvojiti kreposti, kakor so srčnost in zmernost, a človek bi ostal brez razsodnosti o bistvu rečeh ter brez modrosti; komur pa modrost, najvišje blago, manjka ni popolno dober, ni srečen človek.

Največja korist aritmetike je ta, da zaspanega, počasnega in težkumnega učenca vzbuja in spodbuja, da z nekako božjo pomočjo končno vendar ume in potem pomni. Zato se morajo mladeniči, ki se hočejo posvetiti najvišjim službam v državi, postavno prisiliti, da se preje bavijo s to vedo.

Prvi pouk v aritmetiki prične z opazovanjem neba in zvezd, ker njih stanovitne prikazni in vesoljni zakoni vzbujajo moč razumevanja. Že otroci se lahko igraje podučujejo v računanju, ako n. pr. dobijo nalogo, razdeliti jabolka, vence i. dr. med tovariše tako, da dobi vsak enako množino. Tudi

otroci si med sabo stavijo naloge s praševanjem po številih, z deljenjem na enake dele i. t. d.

Geometrija se peča z vsem, kar je dolgo, široko in globoko; posebno pa je geometrija nauk o ploskvah; temu sledi pouk o kocki in drugih telesih, ki imajo trojno smer. Nižja geometrija služi stavbarjem in trgovcem, kakor tudi vojaštvu; višja pa vodi duha k resnici in tja, kjer se nahaja najblažji duh vseh bitij.

Zaradi koristi in bistva geometrije se je morajo vsi bodoči občani naše države učiti. Pri pouku ne bode težko najti nepoznane resnice, ker raziskovanje in razumevanje je prav za prav le spominjanje, ker so duši spoznanje in pravi pojmi prirojeni tako, da vse razodene in pove, če le umemo spretno povpraševati.

Tudi se pouk prične igranje. Vse, kar se more ali ne more meriti, se mora učencu na dotičnem predmetu predočiti in dokazati; učenci pa morajo ločiti in določiti.

Astronomija opazuje okrogla telesa v gibanju in sukanju na okrog. Nižja astronomija se peča z opazovanjem premičnic in nepremičnic, z njih premikanjem, približevanjem, oddaljevanjem i. t. d.

Ona tudi uči da je bog ustvaril večnost, ki je notranja, nerazdeljiva, neskončna enota, večno podobo po določenem, številnem razmerju premikajočih se teles: to je čas! Solnce, mesec in petero drugih ozvezdij je tedaj bog ustvaril za opazovanje in določanje številnega razmerja in časa. Višja astronomija gleda in opazuje vesoljnost ter se peča z idejo samo na sebi. Astronomija je tedaj zaradi časovne mere in računanja državi koristna. Ona pa še je zaradi resnice, ki v njej biva, bogovom prijetna, kajti po njej zadobimo pravo spoznanje in s tem čistejše častenje brez napačnih predstav. Ne moremo pa odobravati predsodka, češ, da ni sveto, če hočemo najvišjega boga in celi svet premotrivati ter njih vzrok in početek zasledovati.

Dialektika. Aritmetika in geometrija pripravljata na najvišjo vedo: na dialektiko,

Nje metoda obstoji deloma v tem, da posamezne rode in vrste posebej opazujemo (razdelitev), tako da ne moremo zameniti, pojma s pojmom, deloma v tem, da pojme razločno razvijamo kakor tudi bistvo in notranje razmerje označimo (opredelba, definicija). Iste nature, ki so zmožne filozofiške izobrazbe, bodo težile po celi in popolni modrosti, ne pa samo po posameznih delih; tako bodo pri mišljenju in opazovanju bistva večnih rečeh smatrale človeško življenje kot neveliko, smrt kot nestrašno.

Temu se še pridruži zanimanje za resnico in pravo spoznanje bistva vsega stvarstva.

Te lastnosti se vežejo medsebojno, ena je drugi pogoj, duši pa v potrebo in korist. Tako nadarjene narave se morejo uvesti v umetnost, ki se

peča s tem, kako se zamore notranje oko na pripraven in najbolji način bistrirati. Z učenjem te vede pa se dečki ne morejo baviti, pač pa lahko skrbimo za njih pripravljanje z drugimi vedami, s telovajo in igrami. Ko pa človek postaja zrelejši, ko se začne prikazovati sovrsnost duha, tedaj se naj tudi začne s filozofičnimi vajami; in kadar telesne moči že pojemajo in občan ne more več opravljati državne in vojaške službe, tedaj se naj kot prost in neodvisen človek celo posveti filozofiji, če hoče mirno in srečno živeti ter po smrti zaslužiti takemu življenju primerno usodo.

Etična izobrazba

obsega vso vzgojo posameznega človeka. Nje smoter je pravičnost. Najvišja postava npravstvenosti zahteva, da postanemo kolikor mogoče bogu podobni, onemu najsvetejšemu, najmodrejšemu in najpopolnejšemu bitju, ki je početek in stvarnik vseh rečij. Bog je hotel, da bi ves svet, posebno pa človek kot neumrjoča stvar, postal in bil popoln; zato je vtisnil duši pred združitvijo s telesom prapodobe vsega stvarstva na zemlji, ter dal najvišjo idejo o blagem in pravičnem. Za padcem na telesni svet pa so dušam podobe otemnele, zamrle, tako da tu spé zemeljsko spanje.

Da se pa ideje zopet oživijo, vzbudijo in do jasnosti dovedejo, morajo duše neprenehoma delovati, ker le tedaj, ko se bodo povspele in dvignile do spoznanja najvišje ideje, to je do dobrega, bodo bogu, ki je najvišje dobro samo na sebi, bolj podobne. — Da do tja dospemo, da dosežemo ono popolnost, moramo božji delež v nas, to je um, oprostiti vseh spon in mu pripomoči do vladanja nad drugimi silami. Kdor zvršuje to zadačo, ta deluje npravstveno in pravično. Npravstvenost in pravičnost pa so v življenju najvišje blago; zato je moramo zaradi njih samih kakor tudi zaradi nasledkov težiti po popolnosti, če hočemo blaženi postati.

Človek je pravičen, ako vsako zmožnost duše usovršuje, kakor je nje naloga določena; ako namreč vlada um, ker on skrbi in dela za vso dušo; ako sta pogum in čut npravnosti z umom v stiku in mu služita v soglasju. Soglasje se doseže s tem, da pri pravem združenju muzike in gimnastike prvo zmožnost hranimo in spodbujamo z lepimi govori in vedami, drugo pa ublažimo in pomirimo z melodijo in mero. V združenji moči zamoreta um in pogum omejiti premoč poželjivosti, tako da slednja v svoji nenasitljivosti in napolnjevanjem telesa z nasladami ne podjarmi one, marveč da deluje v svojem, služec drugim.

Pravičnost tedaj ne obstoji v zunanjih dejanjih, ampak v notranjem delovanju z ozirom na sebe in svojstva. Človek ne sme dopustiti, da bi katera moč opravljala službo druge, ali da bi se medsebojno vmešavale in ovirale, ampak on mora vsaki odkazati njeno nalogo, njih soglašanje urediti kakor nam kaže soglasje trizvoka; slednjič pa mora skrbeti, da harmonijo ne moti kaj tujega.

Ker je pravičnost sama na sebi najbolj blago, zatorej mora vsak človek storiti to, kaj in kako je pravično. Obenem pa je pravičnost bogu najbolj mila, nepravičnost pa stidna, zatorej bogovi ne zapustijo onega, ki hoče pravičen biti ter skuša, v kolikor je človeku mogoče biti bogu vedno bolj podoben. Tekachi, ki do konca tekališča vstrajajo, dobijo venec v dar. Sličen konec doživijo pravični: kadar svojo nalogo, delo in življenje končajo, se slavijo ter zadobijo že tu zaslužen darilo. Pa vse to se ne more primerjati, ne po velikosti, ne po obilici z onim, kar čaka takega človeka po smrti, kakor nam to razlagajo povesti o življenju na onem svetu. Ves čas od zibeli do groba, od mladosti do starosti je v primeri z večnostjo vendar zelo kratek, pravzaprav nič! Naravnost strašno se nam pa zdi poskušanje človeka, ki hoče zanemarjati dušo, za katero po smrti ni druge rešitve in varnosti. Rešitev je v dobrem, razumnem in popolnem.

Zatorej moramo najbolj za to skrbeti, da bo vsak od nas pred vsemi drugimi vedami stremel le za pravičnostjo in njenih naukih, da bo postal nje učenec, da bo zamogel ločiti hudo od dobrega, imenujoč hudo vse, vsled česar duša postane nepravična, dobro pa ono, kar jo stori pravično.

Skupne dolžnosti.

Od šestega leta naprej se dečki shajajo le z dečki, deklice le z deklicami. Kar velja v občni vzgoji in pouku o dečkih, to tudi o deklicah. Čeravno je moški spol po božji volji popolnejši nego ženski, čeravno je prvi poklican za državne službe a drugi za domače gospodarstvo, vendar ne smemo žensk oprostiti skrbij za občni, javni blagor; zaradi tega se morajo udeležiti tudi one vseh vaj muzične in gimnastične vzgoje, tudi vojaških vaj. A deklice morajo imeti posebne učiteljice za slovesne ples, za tekanje, metanje, borenje itd. Vaditi pa se morajo na isti način kakor dečki. Žene varuhov se smejo med možmi vaditi nage. Saj bodo namesto z oblačilom pokrite s krepostjo; ker vedno velja resnica, da je lepô, kar je koristno, ostudno pa, kar škodi.

Za muzično izobrazbo se naj odberejo komadi zmernega, mirnega in pohlevnega značaja.

Vladarice morajo še zraven tega biti filozofiško izobražene, ker morajo kolikor mogoče biti tovarišica možu pri vzgoji in pouku otrok ter v nadzorovanju in čuvanju državljanov.

Sploh v državi ni opravka, ki bi pripadalo le ženi kot ženi, ali samo možu kot možu. Zatorej se žena lahko udeleži vseh opravkov kakor tudi mož opravlja službo v vsem; v vsem pa je ženska slabēja od moškega. Pri-pomniti pa moramo, da se različnost darovitosti pri ženskah ravno tako nahaja, kakor pri moških: ta je bolj sposobna za zdravniški stan, ona ne, ta je za umetniški poklic, ona ne, ona je bojevitega duha, druga krotke naravi, prva ljubi modrost, druga jo sovraži i. t. d.

Tudi odrasli so še naobrazbe potrebni. Prvo, kar se od njih zahteva, je spoznanje samega sebe. Kdor hoče postati velemož, mora ljubiti ne le kar je „on“, kar je „njegovega“, ampak vse, kar je dobro, bodisi v njem ali izven njega. Kdor ljubi samega sebe, ta smatra svojo nevednost za modrost. Le taisti spozna samega sebe, kdor v svojo dušo zre, ter gleda najbolj v oni del, kjer biva najplemeniteja moč: nabožnost, razumnost in modrost.

O poklicu in smotru življenja.

Le oni zamore vedeti, kaj je zanj dobro in kaj ne, le oni more v spoznanju, premišljenosti in kreposti doseči srečo, ki samega sebe spoznava. Vsak človek naj pred vsem išče resnico, ker ona je najdražji zaklad in dar bogovom in ljudem; tudi je najbolj zanesljiv prijatelj oni, ki hrepeni po resnici. Drugo je potem ljubezen do pravice; zatem slede zmernost, modrost in vse druge popolnosti, katere zamore človek pač zase gojiti, a jih tudi drugim podati. Nadalje mora znati vladati in služiti, ker, kdor nikdar ni služil, ne more biti tudi hvalevreden vladar; trdil bi skoraj smelo, da se zamore kdo po zvesti službi napram državi, postavam in starejšim osebam ponášati prej nego z dobrim vladanjem, ker v prvem slučaju služimo obenem bogovom.

(Dalje prih.)

Nazorni uk — propedeutika realij.

Sestavila Eliza Kukovec, Stoperce.

(Konec.)

rofa, ki je cesarju jako zvesto služil, poplača presvitli cesar s tem, da mu podeli še višje plemstvo. Doda mu naziv „knez“.

Vaši starši poznajo kneza, kateri se piše Alfréd Avgust knez Windischgrätz. Donačka gora je njegova, Senča, rogaški grad, Boč. Knez stanuje v konjiškem gradu. Njegovo soprogo nazivajo: milostljiva kneginja (knežnja).

Najvišje plemstvo so sorodniki presvitlega cesarja. Bratje (nečaki) imajo naslov „Cesarska visokost, presvitli nadvojvoda“. Sestre (nečakinje) imajo naslov „Cesarska visokost, presvitla nadvojvodinja“.

Naš presvitli cesar je tudi imel sina. To je bil cesarjevič Rudolf. Žalibog je že pred 18 leti umrl. Cesar ima tudi dve hčeri. To sta nadvojvodinja Gizela ter nadvojvodinja Marija Valerija.

Slika cesarske rodovine! Take slike nahajamo malodane v vsaki kmečki hiši.

Shvatba:

cesar	cesarica	plemstvo
nadvojvoda	nadvojvodinja	
vojvoda	vojvodinja	
knez	kneginja	
grof	grofica	
baron	baronica	
plemenitaš	plemenitnica	

Kateri opravek ima plemstvo? Cesarju služi. Ljudstvo, narod vlada.

Povesti: Sveta Elizabeta,

Skopulja,

Pripovedka o landeškem gradu,

Žički samostan,

Leopold Babenberški,

Celjski grofje.

Vzgoja plemške mladine.

Otroci plemenitašev imajo lepo obleko, dobro hrano, mnogo igrač. Toda morajo se mnogo učiti. Morajo se poleg materinega jezika učiti več tujih jezikov.

Povest: O deklici, ki si je želela, da bi bila cesaričina.

O cesarjeviču, ki si je želel, da bi bil kmečki fantič.

Iz mladosti našega presvitlega cesarja. Njegovo veselje do uka.

Mladost Aleksandra Velikega.

Kronanje.

Ko je bil naš presvitli cesar 18 let star so ga kronali. Nadškof ga je na čelu mazilil s svetim oljem. Cesarski plašč, krona, žezlo i. t. d.

Slika.

Povest: Ustanavljanje gorotanskih vojvod.

Cesar Rudolfovo žezlo.

Duhovstvo.

Možje, ki učijo ljudi, kako morajo živeti, da bo njih duša zveličana, ki skrbijo torej za dušo ljudstva, za duh ljudstva — se imenujejo duhovniki.

Gospod katehet, kaplan, župnik, dekan, škof, papež.

Kako čast duhovnikom izkazujemo? Nazivamo jih: „Častiti gospod!“ Roko poljubimo.

Škofa nazivamo: „Milostljivi knez in škof!“

Papeža nazivamo: „Vaša svetost! Sveti oče!“ Poljubimo rob njegove obleke.

Kakšno opravilo imajo duhovniki?

Samostan. Popis slike! Menihi so tudi duhovniki. Kako jih nazivamo? Opravek menihov? Nune, pobožne žene. Kako jih nazivamo? Opravek.

Povesti: Bodi postrežljiv (Feliks).

Znanost, učenost, učenjak, modrijan.

Povesti: Solon,

Benjamin Franklin,

Steffensohn, izumitelj vlaka i. dr.

Umetnost, umetnik.

Petje, godba, slikarstvo, kiparstvo.

Od česa je umetnost odvisna? (nadarjenost, uk, vaja).

Povesti: Goslarka Irena,

Hajden.

Lionardo da Vinci,

(Zadnja večerja),

Slomšek.

Vlada.

Ljudstvo izvoli na 6 let gospoda, kateri se zove „državni poslanec“. V celi Avstriji je 516 poslancev. Vsako četrtoletje pozove cesar poslance na Dunaj. Zbero se v krasni hiši, ki se zove državna zbornica. Slika! Državni poslanci morajo cesarju povedati, kar ljudstvu ni všeč in kar si želi.

V državnem zboru so poslanci iz vseh stanov: kmetje, rokodelci, trgovci, duhovniki, uradniki, učitelji, učenjaki, umetniki in plemenitaši.

Ječa.

So hudobni ljudje, ki svojim sobratom škodo delajo. Tat, goljuf, pretepač, ubijalec, morilec, ropar, požigalec. Žendarji jih vlove, ženejo pred sodnika. Sodnik jim naloži kazen. Kakšno kazen? (Zapor ali ječa). Tesna, temna celica; kruh in vodo dobi kot hrano. Jetnik, jetničar. Straža pred ječo. Prisilna delavnica.

Povesti: Sv. Peter v ječi,

Friderik Krasni,

Rihard Levosrčni,

Belizar.

Navedeno gradivo ima namen obogatiti jezikovni zaklad učencev z izrazi, katerih ni možno na drugem mestu podati. Vaje iz prirodoslovja odprejo učencem pogled za krasne oblike in čudesne pojave v prirodi.

Po taki pripravi zamore učitelj srednje oziroma višje stopnje uspešno posluževati se sokraške učbe: Otroci opazujte! Pripovedujte, kar ste opazovali! Kakšen namen imajo oblike? Kateri vzrok pojavi?

Brez propedeutike pa to ni možno. Otrokom manjka izrazov, da bi povedali svoja opažanja. Učitelju ne preostaja drug pot nego da snov pripovedovalno poda. Kajti, kjer nič ni, cesar pravico zgubi.

A tudi zgodovinski uk nujno zahteva propedeutiko. Njegova snov obsega pojme in odnošaje, glede katerih je še učenčeva duša popolna „tabula rasa“. Brez propedeutike pokaže se potreba, obravnavo zgodovinskega dogodka prekiniti ter dotični pojem oziroma odnošaj razjasniti, kar pa moti pregled dogodka.

Tudi drugim potom ni možno združiti v čitankah se nahajajoče zgodovinske povesti v organsko celoto.

Natančna seznanitev s cesarjevo osebo in njegovim življenjem pa se pokaže koristna še v drugem oziru. Vžge v mladih srcih sveti plamen patriotizma, ljubezen do našega vladarja, ljubezen, katere se naše neuko ljudstvo še ne zaveda, da-si mu v srcu tli.

Književno poročilo.

O c e n a.

Kosi Anton, Zabavna knjižnica za slovensko mladino. Urejuje in izdaja * * * učitelj v Središču. XIII. zvezek. V Ljubljani, 1907. V zalogi izdajateljevi. Natisnila Katoliška tiskarna. Cena 30 h, s poštnino 35 h, cena vezanemu komadu 50 h. — Bivam v zabitem slovenskem selu; na pragu kmetske hiše mi sedita devojčici, ki jima je jedva devetkrat solnce prineslo zlato pomlad; čitata na glas in kjer je mogoče, si delita uloge; čitata kakor za tekmo, vsi utopljeni v rdeči knjižici. Najnovejši, 13. zvezek Kosijeve Zabavne knjižnice imata v rokah; ta jima je tako prevzel duha, da sta pozabili na svet okoli sebe. — Pa to ni izmišljeno, kar sem pravkar pripovedoval; to je istina, ki je najboljšo izpričevalo Kosijevemu podjetju. Vprašal sem pozneje eno izmed deklic, kako so ji ugajale poedine povesti; zvedel sem, da nista posebno ugajali basni „Jagnje in volk in „Vrabca in papiga“, najbolj pa je ugajala hrvatska legenda „Dva brata“. To je sodba instinkta, ki mu more pritrditi tudi razum. „Dva brata“ znači svetopisemska nazornost in tipičnost, „Jagnje in volk“ pa je — ezopska basen, torej (tako govorim jaz po svojem okusu) neslanost. „Človek in reka“, ta povest mi sicer precej ugaja, je rekla deklica, „vendar se mi zdi čudno, da govori reka“. Tako mladina, ki ji v teh stvarih gre beseda. V knjižnici je brez-tendenčna povest iz otroškega življenja „Nenavaden gost“, nadalje se vrste slika brezobzirne nehvaležnosti, čistoče in redoljubnosti, kaznovane razbrzd-anosti, ljubezni do brata, sile v prirodi, koristi sadnega drevja, kaznovane oholosti in nesocialnega mišljenja, legenda itd.; razen v basnih se ne vsiljuje preočito in prenaravnost „morala“, zato pa povestice same tem bolj delujejo. O poedinostih bi se usodil to-le navesti: „Nenavaden gost“ je bil delj časa v hiši in je imel svoje ležišče pod klopjo; nekoč pa so „ga oče prijeli, omamili ga z udarcem po glavi in mu potem slekli topli kožušček za pla-

čilo" — ali ni to rop in uboj, izvršen na potniku, kakor jih često prenočuje kmetska hiša? Misel na uboj človeka — gosta je na tem mestu edino mogoča, zato ker dotle čitatelj absolutno ni mogel vedeti, da je dotični gost bil — zajec. — „Otrokovo obžalovanje" seže čez otroško psihologijo; ob Božidarovih besedah „Jaz žalujem zato, ker nisem (mrtvega) Milčka imel še veliko rajši!" sem si na robu napravil črto v znak, da tu ni vse v redu, da so takšne besede iz otroških ust nevarne; ista deklica, ki je prej prečitala knjigo, me vpraša: „Zakaj si napravil to črto? Glej, jaz sem dolgo mislila o tem, pa ne razumem." In ne vem ali me je razumela, ko sem ji skušal besede pojasniti. — Tako sva o Kosijevi knjižici izpregovorila dva, jaz in deklica, jaz, ko sem jo premočil, deklica, ko jo je uživala. Navedene činjenice govorje glasno o tistem podjetju gospoda izdajatelja, ki bi mu samó želel, naj pošlje vsaj vsako leto po eno knjižico v svet; naj bo uverjen, da bodo tudi tedaj naša vedoželjna deca, posebno na selih čitala celo, kar je objavljenega — na platnicah; zakaj premalo imajo čtiva.

„Večjega veselja moji deklinici ne more človek napraviti, nego če ji da knjigo," tako mi je dejala kmetska žena, ko sem njeni hčerki dal ta zvezek Kosijeve Zabavne knjižnice. Gospodje učitelji in duhovniki imajo v tem kažipot, kako jim je postati dobrotnikom mladine in vsega naroda. Jezikovnih drobtin ne iznašam; rajši končam.

Dr. Fr. Hešič.

Razgled.

Listek.

Vekoslav Strmšek †. Dne 6. septembra je pri Sv. Petru v Medv. selu umrl vrli naš sotrudnik in ugledni tovariš, nadučitelj Vekoslav Strmšek, po dolgi in mučni bolezni. Blag mu spomin!

Akademično društvo za seksualno higijeno se je ustanovilo julija meseca na Dunaju. Namen društva je podpirati stremljenja „Splošnega avstrijskega društva proti seksualnim boleznim" med akademično mladino. Poučiti hoče dijaštvo o važnosti seksualne higijene, povzdigniti seksualno moralo, podpirati dijaštvo v boju proti seksualnim boleznim in olajšati eventualno zdravniško pomoč. Ustanovni shod novega društva je bil zelo dobro obiskan. Na shodu je predaval znani strokovnjak profesor Finger o važnosti in pomenu seksualne higijene. Član društva postane lahko vsak akademik brez razlike narodnosti ali vere. Omenimo naj, da je izšla inicijativa za ustanovitev tega društva od dveh čeških medicincev.

80letni učitelj v aktivni službi. Na Dunaju živi Miha Rippel, ki je 1. julija srečno dosegel 80. leto svoje starosti, a počitka si ne privošči. Še vedno poučuje na javni ljudski šoli v XX. okraju. Že 62. let služi kot učitelj.

Šola za matere. V Londonu se ustanovi šola za matere, da bi se zmanjšala umrljivost otrok. Mlade matere se bodo poklicale dva ali tri mesece pred porodom v zavod, kjer se bodo praktički seznanile z vsem, kar se tiče vzgoje dojenčkov. Vsako dete, ki se rodi v zavodu, se bode vzgojevalo po vseh pravilih moderne higijene.

Alkohol in samomori. Profesor Heller pravi: „Da se množijo slučajni samomori se mora pripisati širjajočemu se alkoholizmu. Izmed 300 samomorilcev, ki sem jih raztelesil, je trpelo 143 na hroničnem alkoholizmu, torej 48 odstotkov.

Francoščina in nemščina. Francoščina se vedno bolj širi na Angleškem, in sicer na škodo nemščini, katerega jezika se dijaki ne uče več z istim navdušenjem kot nekdaj.

Ministrstvo za otroke. Na Angleškem se je predložila ustanovitev novega ministrstva za otroke, ki bo imelo skrbeti za нравnost otrok, za njih socialno stališče in njih vzgojo.

4. mednarodni stenografski kongres se je otvoril 8. septembra v graškem deželnem dvorcu. Pri otvoritvenem zborovanju so bile zastopane vse višje šolske in upravne oblasti. V predsedstvo je izvoljen tudi Srb prof. Milanović iz Beligrada. Določilo se je med drugim, da se govori na shodu v vseh tujih jezikih. Govorilo se je med drugim o stenografiji v Perziji, o prireditvi Gabelsbergove stenografije za novi svetovni jezik „esperanto“, o razvoju in stanju srbske in madžarske stenografije.

Koliko papirja porabijo časopisi? Na vsem svetu izhaja 30.000 dnevnikov, ki se tiskajo v milijonih izvodov. Za ta papir se porabi povprečno na dan 1000 ton papirne mase. Ker izide vrhatega povprečno na dan po 200 knjig, potiska se na leto približno 375.000 ton papirja. Pri tem pa ni v računu papir za zavijanje, pisanje itd. Da se proizvaja toliko papirja, pasti morajo celi gozdovi. Vsako leto izgine v ta namen 1250 milijonov kubičnih metrov lesa. Od teh potrebuje Amerika sama 900 m³, dočim pride na Evropo 350 milijonov m³. Kaj bo s papirno industrijo, ako izginejo ameriški pragozdi?

Velik škodljivec našim očem je nov tiskovni stroj, ki je prišel sedaj v navado. Od tiskane črke so majhne in tako blede, da se komaj čitajo pri belem dnevu, pri luči pa le z največjim naporom oči. Tak tisk gotovo ni za šolske knjige, pa tudi ne za mladinske spise in časnike. Želeli bi celo, da bi se ga kolikor mogoče ogibali tudi naši politični listi, ker — čemu si kvariti oči, če treba ni. Počakajmo raje, da se iznajdba spopolni; večkrat je tudi konzervativizem dober.

Pedagoški paberki.

Mladinske knjižnice. Zanimive podatke o ameriških mladinskih knjižnicah nam podaja pred kratkim v Berlinu izšla knjiga: A. B. Mayer: Amerikanische Bibliotheken und ihre Bestrebungen. V Ameriki imajo otroci pristop v vse javne ljudske knjižnice že od nekdaj, v novjšem času pa se snujejo še posebne mladinske javne knjižnice, oziroma mladinski oddelki pri že obstoječih ljudskih knjižnicah. Stvar je urejena na ta način, da se določi če le mogoče za otroke posebna soba, ali pa vsaj v skupni sobi-čitalnici poseben oddelek, ki loči otroke od odraslih radi tega, da otroci odraslih pri čitanju ne motijo. Poslovanje teh mladinskih knjižnic je povsem priprosto. Dostop imajo vsi otroci, tudi najmanjši, ki se izkažejo s potrebno legitimacijo. Na dom pa si morejo izposojevati knjige le otroci stari nad deset let. Vsak otrok si mora pred vstopom v bralno sobo umiti v predsobi roke. Bralna soba je svetla, zračna in prijazno opravljena in ima pohištvo, ki je prevlečeno z mehkim blagom, da se otroci ne morejo ob robah raniti. V vsaki bralni sobi je nadzorovalni uradnik, ki pazi na legitimacije, na red, in daje posameznim vsa potrebna navodila pri izbiri knjig itd. Vse knjige so prosto postavljene po policah, tako, da jih vsak otrok lahko sam brez tuje pomoči doseže in izbere. Knjižnice so odprte navadno le po dnevu in obsegajo do 10.000 zvezkov ter so vedno polne mladih bralcev in bralk, zlasti pa v počitnicah in šole prostem času. V božičnih, velikonočnih in velikih počitnicah se prirejajo v teh dvoranah za otroke tudi posebna predavanja. Pripovedujejo se jim razne zgodovinske povesti, pravljice in dr. Te knjižnice prav dobro služijo kot dopolnilo šolskega pouka in vzgajajo otroke k samostojnemu delu ter budijo v njih veselje do čitanja. Mladinske knjižnice bi bile tudi pri nas potrebne in prav bi bilo, da bi se otvoril pri ljubljanski javni ljudski knjižnici poseben mladinski oddelek, kjer bi lahko otroci v prostem času čitali, pregledovali razne slike itd.

Kongres „Svobodne Misli“, ki se je vršil od 9.—12. tekoč. meseca v Pragi, razpravljal je med drugim tudi o svobodni šoli. Referat je podajal predsednik dr. Bartošek ter prijavil, da se imajo sestaviti komisije, ki imajo izdelati resolucije o vprašanju svobodne šole, o ločitvi cerkve od države, o laizaciji družbe in o temi „država in svobodna misel“. O temi „svobodna šola“ so govorili Zenger z Dunaja, učitelj I. Černý, urednik Evgen Hins iz Bruselja, dr. Tachin iz Vratislave. Francoski poslanec Bonquier je po-

ročal o šolskih razmerah in o laizaciji šolstva na Francoskem. Dr. Starck je opozarjal na nevarnost, ki grozi svobodomiselnosti in napredku v alpskih deželah z ustanovitvijo katoliške univerze v Solnogradu. Španec Ferrer je govoril o šolstvu na Španskem ter zahteval, naj bi se v vseh državah šole uredile tako, da se bo mladina vzgojevala v duhu bratstva in medsebojne ljubavi med narodi. Čeh Ulehla je razpravljal o šolskih razmerah na Moravskem, pisatelj Lederer iz Norimberka pa je naglašal, da bi učiteljstvo šele takrat uspešno lahko delovalo za napredek in svobodno misel, ako bi ne bilo vezano na nobeno konfesijo. Celi prof. Spálený je zahteval, naj se veronauk poučuje na šolah kot prost predmet in da bi teologi ne smeli poučevati drugih predmetov, kakor naboženskih. V. Werner z Dunaja je zagovarjal zahtevo, da se ima verski pouk na šolah strogo odločiti od ostalih učnih predmetov. Predsednik narodne federacije francoske E. Delarone je poudarjal, da imata na sedanje šolstvo takorekoč edini monopol klerikalizem in militarizem. Ta monopol jima je treba iztrgati iz rok, predvsem pa je treba do minimuma omejiti gospodstvo klerikalizma, ki z go-ljufigivo nado na srečno življenje onkraj groba uničuje narodovo živlensko enerzijo in zapleta nerazsodno maso v svoje mreže. O nevarnosti klerikalnega vpliva na šolo sta še govorila češki poslanec Vaněk in maloruski državni poslanec dr. Trylovski, ki je v svojem govoru zlasti izrazil svoje začudenje, da se avstrijski svobodomiselni poslanci niso udeležili kongresa v večjem številu.

Učiteljšča v Franciji so ustanovljena v vsakem departementu. Navadno ima vsak departement en zavod za moške, drugega za ženske. Kakor druge srednje šole in večinoma tudi meščanske šole, so tudi učiteljšča spojena z internati. Bodoče učitelje vzgajajo med štirimi stenami in jih ne puste ven. Samo če pridejo v nedeljo starši po svoje otroke, se smejo oddaljiti iz zavoda, a vsak kandidat ima posebno knjižico, v katero mu zapisujejo uro odhoda in prihoda. Tako odrastejo učitelji, ki nimajo niti pojma o življenju. — Pouk je brezplačen, celo vse potrebščine se dajajo kandidatom brezplačno. V nekaterih zavodih, kakor v Parizu, dobivajo tudi obleko, obuvalo in vsega, česar jim treba. Zato imajo zavodi delavnice za krojače, čevljarje itd. Vse izdatke poravnava država, samo razsvetljava, drva in izdatke za popraviljanje hiše plača departement. Vsak oče se mora zavezati, da mu bode sin ali hčer služila najmanj deset let kot učitelj. V nasprotnem slučaju mora povrniti vse izdatke za študije sina. — Tako si osigura država dostatno število učiteljev v sedanji dobi, ko vse zapušča ta stan.

Mednarodni pouk postaja vedno bolj važen. Pri tem se gre zlasti za izmeno profesorjev in dijakov. Tako predavajo ameriški profesorji po nemških univerzah, čim so nekateri Nemci nastavljeni v Ameriki. Dijaki bi študirali na drugih univerzah.

Kronika.

Proti uniformiranju dijakov v Galiciji se je javnost prav krepko izrekla. Na Ruskem so celo vseučiliščniki uniformirani. A zdi se kakor da bi se imela ta pedagoška neumnost odpraviti.

Učiteljski dom si postavi bukovinsko učiteljstvo v kopališču Dorna-Vatra.

Prvi državni šolski zdravnik je dr. Mihajlo Levicki v Černovicah.

Učitelj milijonar. V Poznaniu je umrl pred kratkim ljudski učitelj Skalski. Živel je zelo revno, ni si privoščil ničesar. Ko je umrl, so našli v njegovem domu 1.100.000 mark premoženja. Večji del premoženja je zapustil svoji ubogi rodbini. 300.000 mark je zapustil „Društvu za pomoč učencev.“ Poljaki bodo ohranili svojemu dobrotniku trajen spomin.

Automobilizem revnih otrok. Nedavno sta pariška lista „Auto“ in „Femina“ uprizorila izlet revnih učencev na avtomobilih. V Ameriki so postali ti izleti že nekaj navadnega. V Chicagu je pripravljeno za takšne izlete 100, v Novem Yorku 150, v Brooklynu 131, v Pittsburgu 125 vozov. Na izletih se otroci obdarujejo z igračami in bogatini jih pogoste.

Nove pisanke.

Ker se moji šolski zvezki v enotnem kvartformatu na visoko z 12 listi (brez ovitka), izvrstnega, močnega in lepo rastriranega papirja, z močnim modrim ovitkom in dobrim pivnikom, ki se rabijo v vseh mariborskih ljudskih in meščanskih ter v posameznih šolah na deželi, kaj dobro obnesejo, priredil sem, da ustrežem večstranskim vprašanjem **po res dobrih šolskih zvezkih poleg 16 vrst zvezkov z nemškimi napisi še osem različnih pisnih zvezkov v enaki kakovosti in opravi s slovenskimi napisi**, in sicer:

Pisanka št. 5: 4-črtna

Pisanka št. 9: 1-črtna

Pisanka št. 12: (za slov. pisanje)

Spisovnica št. 12

Spisovnica št. 20: 1-črtna

Spisovnica št. 21: 4-črtna

Številnica št. 25: s črtami

Številnica št. 50: brez črt.

Cena 6 vin. komad, za uboge učence 5 vin. — Risanke brez pik iz najboljšega, čisto belega papirja, obsegajoč 8 listov z močnim modrim ovitkom, **cena 8 vin.** — Vzorci na zahtevanje brezplačno. — Prodajalcem primeren rabat.

Tudi priporočam svojo veliko zalogo različnih šolskih zvezkov, papirja, kancljskih, pisalnih in šolskih potrebščin ter molitvenikov, kuvertov (tudi z natisnjeno firmo), peres, peresnikov, svinčnikov, radirgumijev, izvrstnega šolskega črnila, črnilnega ekstrakta, vseh potrebnih **dvojezičnih šolskih tiskovin**, zemljevidov, vpisalnih knjig itd. itd. po priznani nizkih cenah.

Andrej Platzer, Maribor, Gospodske ulice št. 3.

Knjigovezna dela točno in poceni. — Tudi se pri meni lahko naroča na vse tu- in inozemske modne žurnale, ilustrovane časnike in sploh periodično izhajajoča literarna dela.

RAZPIS NATEČAJA.

Učiteljske službe.

Št. 1569/I.

Na trirazredni ljudski šoli pri **Sv. Martinu pri Vurbergu** se bode v jeseni 1907. namestila učiteljska služba z dohodki po tretjem krajnem razredu in s prostim stanovanjem in sicer stalno.

Prosilke za to mesto naj vložijo svoje prošnje s spričevalom usposobljenosti in zrelostnega izpita, ter pri prvem stalnem nameščenju tudi z domovnico opremljene predpisanim potem pri krajnem šolskem svetu pri **Sv. Martinu pri Vurbergu** do 1. dne oktobra 1907.

Okrajni šolski svet Maribor, dne 29. avgusta 1907.

Predsednik: Attems.

Št. 621/III.

Na petrazredni ljudski šoli pri Sv. Benediktu v Slov. gor. se bodo do Vseh svetih 1907. namestile tri učiteljske službe z dohodki po tretjem krajnem razredu in sicer stalno.

Prosilci ali prosilke za to mesto naj vložijo svoje prošnje s spričevalom usposobljenosti in zrelostnega izpita, ter pri prvem stalnem nameščenju tudi z domovnico opremljene predpisanim potem pri krajnem šolskem svetu pri Sv. Benediktu v Slov. gor. do dne 1. oktobra 1907.

Okrajni šolski svet Sv. Lenart v Slov. gor., dne 29. avgusta 1907.

Predsednik: Attems.

Št. 712.

V političnem okraju Brežice popolniti so sledeča mesta učiteljev, oziroma učiteljic stalno eventualno provizorično:

I. V šolskem okraju Kozje:

1.) na dvorazredni ljudski šoli na Bučah, III. plačilni razred.

2.) na petrazredni ljudski šoli v Št. Petru, III. plačilni razred.

II. V šolskem okraju Sevnica:

1.) na dvorazredni ljudski šoli pri Sv. Antonu, II. plačilni razred.

2.) na šestrazredni ljudski šoli v Rajhenburgu (dve učiteljski mesti), III. plačilni razred.

III. V šolskem okraju Brežice:

1.) na štirirazredni ljudski šoli v Kapelah, III. plačilni razred.

2.) na dvorazredni ljudski šoli na Zdolah, III. plačilni razred.

Prošnje za te službe se imajo vložiti službenim potom pri dotičnem krajnem šolskem svetu do 22. septembra 1907.

Brežice, dne 22. avgusta 1907.

Naprednemu in zavednemu učiteljstvu!

Vsakdo bodi naročnik „Zavezinih“ listov, ki so:

Učiteljski Tovariš **Popotnik**
Zvonček **Domače ognjišče.**

POPOTNIK

izhaja 15. dne vsakega meseca v zvezkih in stane na leto 6 K,
pol leta 3 K, četrto leta 1 K 50 v. Posamezni zvezki stanejo 50 v.

Naročnino in reklamacije

sprejema »Zavezin« blagajnik Fr. Luznar v Kranju. — Rokopise pa je pošiljati ravnatelju M. J. Nerat-u v Maribor, Kokoschineggallee.